Міністерство освіти і науки України
Національний технічний університет
«Дніпровська політехніка»
Навчально-науковий інститут державного управління
Кафедра державного управління і місцевого самоврядування

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА
кваліфікаційної роботи ступеня магістра

студентки *Велика Діана Миколаївна*

академічної групи *281м-20з-1 ІДУ*

спеціальності *281 Публічне управління та адміністрування*

на тему: *«Обґрунтування стратегії розвитку житлово-комунального господарства (на прикладі м. Дніпра)»*

Керівники	**Прізвище, ініціали**	**Оцінка за шкалою**		**Підпис**
		рейтинговою	**інституційною**	
кваліфікаційної роботи	Чикаренко І.А.			
розділів:				

Рецензент:				

Нормоконтролер:	Вишневська О.В.			

Дніпро
2022

РЕФЕРАТ

Пояснювальна записка кваліфікаційної роботи магістра на тему «Обґрунтування стратегії розвитку житлово-комунального господарства (на прикладі м. Дніпра)».

70 стор., 2 табл., 4 рис., 48 джерел.

ЖИТЛОВО-КОМУНАЛЬНЕ ГОСПОДАРСТВО, РЕФОРМУВАННЯ, ЖИТЛОВО-КОМУНАЛЬНА ПОЛІТИКА, СТРАТЕГІЯ, СТРАТЕГІЧНІ ПРІОРИТЕТИ, СТРАТЕГІЧНІ ЦІЛІ, ЗАВДАННЯ, ПРОГРАМИ, ПРОЄКТИ.

Об’єкт дослідження – післявоєнне відновлення та розвиток системи житлово-комунального господарства в Україні.

Предмет дослідження – обґрунтування підходів та механізмів реалізації місцевих стратегій післявоєнного відновлення та розвитку житлово-комунального господарства.

Метою магістерської роботи є обґрунтування підходів та механізмів реалізації стратегії розвитку житлово-комунального господарства міста (на прикладі м. Дніпра).

У першому розділі роботи охарактеризовано стан житлово-комунального господарства як об’єкту управління в системі господарського комплексу України; охарактеризовано державну політику, проблеми та зарубіжний досвід реформування житлово-комунального господарства.

У другому розділі здійснено аналіз ситуації у житлово-комунальній сфері, визначено ключові проблеми та тенденції розвитку; показано основні цілі й завдання розвитку житлово-комунального господарства України.

У третьому розділі на прикладі міста Дніпра запропоновано підходи та механізми забезпечення реалізації стратегії розвитку житлово-комунального господарства; охарактеризовано організаційний механізм її реалізації.

Очікувані результати: підвищення ефективності та результативності існуючої системи управління житлово-комунальним господарством міста; упровадження сучасної світової управлінської моделі організації обслуговування житлового фонду.

ЗМІСТ

ВСТУП……... 4
РОЗДІЛ 1
ПРОБЛЕМИ РЕФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ ЖИТЛОВО-КОМУНАЛЬНОГО ГОСПОДАРСТВА В УКРАЇНІ…… 8
1.1. Особливості житлово-комунального господарства як об'єкту публічного управління…….....……..….. 8
1.2. Діяльність уряду України з питань реформування житлово-комунального господарства у довоєнні часи……..……....…….... 16
1.3. Проблеми державного управління реформуванням житлово-комунального господарства України та задачі Уряду……..... 23
РОЗДІЛ 2
СТРАТЕГІЯ РОЗВИТКУ ЖИТЛОВО-КОМУНАЛЬНОГО ГОСПОДАРСТВА УКРАЇНИ У ПОВОЄННІ ЧАСИ…….….. 28
2.1. Аналіз проблем у житлово-комунальній сфері, які мають бути вирішені на шляху інтеграції України до Євросоюзу…… 28
2.2. Основні цілі та завдання стратегії відновлення житлово-комунального господарства України у повоєнні часи……...……..…… 38
РОЗДІЛ 3
ПІДХОДИ ТА МЕХАНІЗМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РЕАЛІЗАЦІЇ СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ ЖІТЛОВО-КОМУНАЛЬНОГО ГОСПОДАРСТВА У ПОВОЄННІ ЧАСИ (НА ПРИКЛАДІ М. ДНІПРА)…… 47
3.1. Програмно-цільовий підхід як інструмент реалізації стратегії відновлення та розвитку міського житлово-комунального господарства... 47
3.2. Досвід впровадження цільових програм з розвитку житлово-комунальної сфери на місцевому рівнях..……..…… 53
3.3. Пропозиції щодо використання організаційних механізмів реалізації стратегії відновлення та розвитку житлово-комунального господарства м. Дніпра …..……. 58
ВИСНОВКИ…….. 66
СПИСОК ВИКОРИСТАННИХ ДЖЕРЕЛ……. 71
ДОДАТКИ …… 77

ВСТУП

Житлово-комунальне господарство (далі – ЖКГ) є невід'ємною частиною національної економіки та має значний вплив на її розвиток. У багатьох країнах світу показники діяльності у житлово-комунальній сфері визначають рівень соціально-економічного розвитку держави і суспільства.

На жаль, навіть до повномасштабної агресії РФ існуючий рівень послуг у ЖКГ України, сучасний стан підприємств і організацій цього сектору економіки, знаходилися у незадовільному стані. Сфері житлово-комунального господарства України потягом всього періоду незалежності притаманні високий рівень корупції, недостатній розвиток конкурентних відносин на ринку надання послуг, бюрократія, низький рівень технічного стану основних фондів – всі ці фактори мають величезний вплив на низький рівень якості життя населення. А з початком повномасштабної агресії РФ якість життя в Україні знизилася у рази.

Неодноразово керівництвом нашої країни було заявлено курс на реформування ЖКГ, неодноразово виконувалися спроби розпочати реформи, але кожного разу все закінчувалося майже на самому початку. Можна сміливо стверджувати, що реформування житлово-комунального господарства в Україні, яке вже давно задекларовано владою, до 2022 року поки ще не дає очікуваних результатів.

Основні напрями реформування ЖКГ визначаються державною житлово-комунальною політикою, цільовими урядовими програмами, регіональними програмами та проєктами, а також окремими формами державно-приватного партнерства. Зважаючи на існуючий європейський та світовий досвід ефективною моделлю реформування є державно-приватна форма партнерських відносин.

Розвиток системи ЖКГ країни, її модернізація та приведення до сучасної ефективної моделі на вимоги щодо членства України в Євросоюзі потребує розробки науково-обґрунтованих програм і стратегій розвитку

галузі. Ці програми і загалом стратегія мають враховувати весь наявний світовий досвід і бути адаптовані до наших українських реалій.

У підсумку, станом на цей час ми маємо дуже велике коло проблем у сфері ЖКГ, зокрема: не оптимізовано тарифи на більшість житлово-комунальних послуг, вкрай незадовільний матеріальний стан основних фондів комунальних підприємств та їх моральна зношеність, низький рівень сплати за надані житлово-комунальні послуги, неефективне управління, майже відсутність інвестування у енергоефективні технології та системи збереження навколишнього середовища. Все це, на тлі постійного руйнування ЖКГ внаслідок збройної агресії РФ призводять до щоденного погіршення стану фінансово-економічних показників роботи підприємств житлово-комунального господарства як окремих населених пунктів, так і регіонів в цілому, навіть тих, у яких не ведуться безпосередньо воєнні дії.

Зважаючи на стрімке зростання вартості енергоресурсів та руйнування російською армією критичної інфраструктури, пріоритетними на сьогодні вважаються програми з енергозбереження, інвестування у енергоефективні технології, бо саме ці програми дозволять по-перше, заощаджувати; по-друге, зберегти та розвивати сферу житлово-комунального господарства. Слід зауважити, що використання енергоефективних технологій – це не лише тимчасова економія, як, наприклад, вимкнене світло у будинку, а це економія, навіть коли світло увімкнуте, оскільки потребує менше витрат електроенергії.

Отже, реформування системи житлово-комунального господарства та відновлення його у повоєнний час передбачає наявність виваженої стратегії розвитку, яка являє собою складну та ефективну систему управління, що реалізується на основі комплексного підходу та чітко визначених пріоритетів.

Існує велика кількість наукових робіт видатних науковців та практиків як нашої держави, так і представників світової спільноти, які викладають своє бачення з приводу реформування, розвитку, стратегічного руху сфери

житлово-комунального господарства. Слід зауважити, що багато країн світу використовують зазначені результати наукових досліджень але ми, як це не болісно визнавати, за рівнем розвитку сфери ЖКГ у нашій країні живемо поки ще в минулому сторіччі

Актуальність дослідження полягає у тому, що сьогоднішній стан житлово-комунального господарства можна вважати незадовільним. Якщо не робити кардинальних дій, то внаслідок агресії РФ можуть початися незворотні процеси. Ми маємо зробити все для того, щоб швидко і якісно провести реформу та відновити ЖКГ після завершення бойових дій. Для цього необхідно використовувати передовий світовий досвід, інструменти та сучасні моделі управління.

Об’єкт дослідження – післявоєнне відновлення та розвиток системи житлово-комунального господарства в Україні.

Предмет дослідження – обґрунтування підходів та механізмів реалізації місцевих стратегій післявоєнного відновлення та розвитку житлово-комунального господарства.

Сучасний стан житлово-комунального господарства в Дніпропетровській області та у обласному центрі зокрема, розглядається як єдина цілісна система, механізм із сталими, дещо бюрократизованими, зв’язками, який потребує оновлення соціально-економічних процесів, впровадження нових стратегічних та програмно-цільових підходів до управління, що поєднані з прийнятою ще у мирний час та скоригованою відповідно до викликів воєнного стану, національною стратегією розвитку житлово-комунального господарства на період до 2027 року.

Метою магістерської роботи є обґрунтування підходів та механізмів реалізації стратегії розвитку житлово-комунального господарства на місцевому рівні (на прикладі міста Дніпра).

Реалізація визначеної мети передбачає вирішення наступних завдань:

– охарактеризувати стан житлово-комунального господарства як об’єкту управління в системі господарського комплексу країни;

– дослідити державну житлово-комунальну політику та її роль у реформуванні житлово-комунального господарства України;

– розглянути зарубіжний досвід реформування житлово-комунального господарства;

– здійснити аналіз ситуації у житлово-комунальній сфері, визначити ключові проблеми та тенденції розвитку;

– охарактеризувати основні цілі та завдання стратегії розвитку житлово-комунального господарства України.

– запропонувати підходи та механізми забезпечення реалізації стратегії розвитку житлово-комунального господарства на прикладі м. Дніпра;

– охарактеризувати організаційні механізми реалізації стратегії розвитку житлово-комунального господарства міста.

Слід зазначити, що існуючі статистичні дані, що є у різних джерелах в розрізненому стані, різняться між собою, і не дають єдиної повної комплексної картини. Визначені нами проблеми та напрямки реформування житлово-комунального господарства представлено на основі результатів аналізу важливого стратегічного документу – Стратегії розвитку житлово-комунального господарства на період 2022 – 2027 роки, а також доповідей керівників у житлово-комунальній сфері, нормативно-правової бази та інших джерел інформації.

Магістерська робота складається зі вступу, трьох основних розділів, які характеризують проведені дослідження, висновків, списку використаних джерел, додатків.

Очікувані результати: підвищення ефективності та результативності існуючої системи управління житлово-комунальним господарством в області; удосконалення житлової політики та підвищення соціальної відповідальності влади на регіональному рівні; упровадження сучасної світової управлінської моделі організації обслуговування житлового фонду.

РОЗДІЛ І
ПРОБЛЕМИ РЕФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ ЖИТЛОВО-КОМУНАЛЬНОГО ГОСПОДАРСТВА В УКРАЇНІ

1.1. Особливості житлово-комунального господарства як об’єкту публічного управління

Серед галузей народногосподарського комплексу важлива роль належить житлово-комунальному сектору економіки. Житлово-комунальне господарство (далі – ЖКГ) є складовою частиною міського господарства, яке являє собою сукупність підприємств, служб, інженерних споруд і мереж, розташованих на території міста, і призначених задовольняти повсякденні комунальні, побутові, матеріальні та соціально-культурні потреби його жителів.

Якщо розглядати ЖКГ як об’єкт управління системи публічної влади, то слід зазначити, що характерною особливістю ЖКГ як галузі економіки, а точніше, сукупності галузей, є її спрямованість на забезпечення належних умови життя і життєдіяльності населення, а також постачання до осель, організацій, підприємств різних форм власності та різних галузей господарського комплексу необхідних ресурсів – води, газу, тепла, електроенергії, утилізації сміття тощо [10].

Стан і специфіка ЖКГ, її функціонування на всіх етапах державотворення, а особливо під час глибокої системної кризи, спричиненої повномасштабною агресією РФ, вимагають нових підходів до управління нею. Оскільки ЖКГ безпосередньо впливає на рівень добробуту населення, задоволення його потреб життєзабезпечення, головною задачею органів публічного управління є забезпечення належного рівня надання житлово-комунальних послуг, підвищення якості життя населення. У свою чергу, споживачі житлово-комунальних послуг формують попит, що має забезпечити їм нормальні санітарно-гігієнічні і безпечні умови життя.

Величина попиту на зазначені послуги, насамперед, залежить від вартості послуг і рівня доходу споживачів, і прогнозовано, що у сучасних кризових умовах попит буде різко знижуватися.

Аналіз наукових та інших релевантних джерел у сфері управління та розвитку ЖКГ свідчить, що житло, будучи галуззю довгострокових інвестицій, являє собою капітал, надбання, що передаються із покоління в покоління і являються зримою частиною багатства будь-якої країни. Саме житло є необхідною умовою забезпечення першочергових життєвих потреб людини з метою її ефективної життєдіяльності, безпеки й розвитку.

У весь довоєнний період розвитку України, як на рівні міст та територіальних громад, так і на рівні держави в цілому, достатньо гостро стояли питання реалізації реформ у ЖКГ, впровадження нових форм господарювання, енергозберігаючих технологій у сфері життєзабезпечення з метою досягнення європейських стандартів з витрат енергетичних ресурсів на виробництво та надання послуг з утримання житла, централізованого опалення, холодного та гарячого водопостачання.

Звісно, протягом понад тридцяти років незалежності України у нас ще не було реалізовано таке звичне для всіх передових країн багаторівневе сортування сміття вдома, нам ще далеко до податків на сміття, як то є у Швейцарії тощо. Однак, у повоєнні часи нам потрібно буде орієнтуватися на кращий світовий досвід, і починати потрібно буде робити перші кроки і доносити до свідомості людей необхідність впроваджень таких норм, стандартів, правил.

Проблема забезпечення ефективного функціонування і визначення перспективних напрямів розвитку ЖКГ України та підприємств цієї галузі як у мирні часи, так і у повоєнні, завжди була, є, і залишатиметься одним з найважливіших та найскладніших питань, що перебуває у центрі уваги науковців, владних структур, громадських організацій, засобів масової інформації, населення.

Зазначене обумовлене особливим значенням сфери життєзабезпечення для економічного та соціального розвитку країни, її міст і регіонів. Перехід регіонів і міст України до сучасних умов господарювання з урахуванням стратегії розвитку держави в цілому вимагає відповідного реформування ЖКГ як важливої складової усього економічного комплексу, який задовольняє першочергові життєві потреби населення, забезпечує підприємства і організації необхідними комунальними послугами. Незадовільний економічний стан комунальних підприємств, низький рівень оплати житлово-комунальних послуг, відсутність інвестицій в сфері життєзабезпечення, неефективність існуючої системи управління і фінансового забезпечення – всі ці проблеми були характерними для тридцятирічного періоду розвитку незалежної України та ще більше загострюються сьогодні і призводять до подальшого погіршення фінансово-економічних показників роботи підприємств ЖКГ міст України.

Сучасний етап розвитку економіки України характеризується переходом від планово-адміністративних до ринкових економічних відносин. Тому існує два варіанти вирішення проблеми розвитку ЖКГ: перший – це повернення до старої патерналістської системи забезпечення житлом, коли держава повинна була створювати та надавати кожному громадянину однакові блага, а громадяни покірно їх очікували (інколи, упродовж всього життя); другий – це варіант нових рішучих економічних реформ, котрі не є популярними, бо боляче б’ють по менш захищеним верствам населення. Але, як свідчить вітчизняний досвід, система пільг та високих витрат на утримання державного житлового фонду, успадкована від колишнього СРСР, не витримала іспиту в умовах роздержавлення в Україні. Після вступу України до Ради Європи у 1995 р. та підписання у 1996 р. «Європейської Хартії про місцеве самоврядування» перед державою висуваються вимоги щодо розв’язання житлової проблеми за новими європейськими стандартами [43].

Основною складовою частиною ЖКГ є комунальне господарство, яке являє собою сукупність підприємств, служб і господарств по обслуговуванню населення міст, селищ і сіл. Як зазначалося вище, у містах воно входить до складу міського господарства. Підприємства комунального господарства також обслуговують і промислові підприємства, забезпечуючи їх водою, електроенергією, газом, теплом. Однак, залежно від місцевих умов, промислові підприємства можуть мати і власні (локальні) системи теплозабезпечення, водопостачання, каналізації, а також інші споруди комунального призначення [9; 10; 22].

Взагалі до складу ЖКГ в Україні входять такі основні підприємства, як санітарно-технічні, транспортні, енергетичні та інші. Санітарно-технічні підприємства – це підприємства, що надають послуги з водопостачання та водовідведення, житлово-експлуатаційні підприємства, підприємства з прибирання територій населених місць та санітарної очистки домоволодінь, пральні, лазні, купальні-плавальні споруди. До складу транспортних підприємств входять міський громадський пасажирський транспорт (метрополітен, трамвай, тролейбус, фунікулер, канатні дороги, автобуси, таксі), водний транспорт місцевого призначення. Енергетичні підприємства – це електричні, газові та теплофікаційні розподільні мережі, опалювальні котельні, тепло- й електро- станції, газові заводи, які обслуговують різні населені пункти.

До споруджень зовнішнього благоустрою населених пунктів та окремих місць у них, що входять до складу комунального господарства, належать дороги і тротуари, мости та шляхопроводи, підземні та наземні транспортні, пішохідні переходи та естакади, споруди і мережі зливової (водостічної) каналізації, набережні, різні гідротехнічні споруди, призначені для запобігання зсувів та затоплення територій, їх осушення, берегоукріплення, зелені насадження загального користування, вуличне освітлення та ін.

Також до складу об’єктів комунального господарства входять служби землекористування, інвентаризації будівель, споруд і мереж, ремонтно-експлуатаційні організації, які обслуговують житловий фонд, готелі (туристичні та інші послуги), кладовища (ритуальні послуги) тощо. До сфери діяльності комунального господарства входить також експлуатація і утримання житлового фонду, з яким органічно пов'язані комунальні підприємства та служби зовнішнього благоустрою населених пунктів.

Публічне управління в сфері ЖКГ здійснює Міністерство розвитку громад та територій України (раніше – Міністерство регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України, а ще раніше – Міністерство з питань житлово-комунального господарства України) [13].

Основними завданнями Міністерства є наступні [13]:

– формування та забезпечення реалізації державної політики у сфері житлово-комунального господарства, житлової політики, благоустрою населених пунктів, поводження з побутовими відходами, поховання, технічної інвентаризації об’єктів нерухомого майна та контролю у сфері житлово-комунального господарства;

– забезпечення технічного регулювання у сфері житлово-комунального господарства.

До відання виконавчих органів сільських, селищних, міських рад належать:

– управління об’єктами житлово-комунального господарства, побутового, забезпечення їх належного утримання та ефективної експлуатації, необхідного рівня та якості послуг населенню;

– надання допомоги власникам квартир (будинків) в їх обслуговуванні та ремонті; сприяння створенню об’єднань співвласників багатоквартирних будинків;

– забезпечення соціально-культурних закладів, які належать до комунальної власності відповідних територіальних громад, а також населення паливом, електроенергією, газом та іншими енергоносіями;

вирішення питань водопостачання, відведення та очищення стічних вод; здійснення контролю за якістю питної води;

– вирішення питань збирання, транспортування, утилізації та знешкодження побутових відходів;

– організація благоустрою населених пунктів; здійснення контролю за станом благоустрою населених пунктів, організації озеленення, охорони зелених насаджень і водойм, створення місць відпочинку громадян;

– встановлення зручного для населення режиму роботи підприємств комунального господарства;

– затвердження маршрутів і графіків руху місцевого пасажирського транспорту незалежно від форм власності,

– забезпечення утримання в належному стані кладовищ, інших місць поховання та їх охорони;

– затвердження схем санітарного очищення населених пунктів та впровадження систем роздільного збирання побутових відходів;

– затвердження норм надання послуг з вивезення побутових відходів.

Державний контроль за дотриманням суб'єктами у сфері ЖКГ законодавства, стандартів, нормативів, норм, порядків і правил стосовно утримання, обслуговування, експлуатації систем водо-, теплопостачання, водовідведення, газопостачання та іншого інженерного обладнання багатоквартирних житлових будинків, утримання, обслуговування і використання житлового фонду, кількості та якості житлово-комунальних послуг, формування цін/тарифів на житлово-комунальні послуги, а також у сфері благоустрою населених пунктів та галузі поховання раніше здійснювала Державна житлово-комунальна інспекція. На тлі реформи децентралізації, органом державного регулювання у сфері комунальних послуг визначена Національна комісія – колегіальний орган, місія якого полягає у здійсненні державного регулювання, моніторингу та контролю за діяльністю суб’єктів господарювання у сферах енергетики та комунальних послуг [29].

Національна комісія є постійно діючим центральним органом виконавчої влади зі спеціальним статусом, який утворюється Кабінетом Міністрів України.

Особливості спеціального статусу Національної комісії як регулятора у сферах енергетики та комунальних послуг обумовлюються його завданнями і повноваженнями, та визначаються Законом України від 22.09.2016 № 1540-VIII «Про Національну комісію, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг» [29], іншими актами законодавства і полягають, зокрема, в особливостях організації та порядку діяльності Регулятора, в особливому порядку призначення членів Регулятора та припинення ними повноважень, у спеціальних процесуальних засадах діяльності Регулятора та гарантії незалежності в прийнятті ним рішень у межах повноважень, визначених законом, встановленні умов оплати праці членів та працівників Національної комісії.

У контексті запровадження стратегічних підходів до управління, зокрема, у житлово-комунальній сфері, яка протягом майже всіх років незалежності України перебуває у так званому занепаді, кожний президент України неодноразово давав доручення чинному Уряду розробити стратегію або програму розвитку житлово-комунальної сфери. Так з'являлася значна кількість «чергових» Програм і Стратегій реформування і розвитку житлово-комунального господарства на різні періоди, а саме:

- Програма реформування і розвитку житлово-комунального господарства на 2002 – 2005 рр. и на період до 2010 р. [38];
- Загальнодержавна програма реформування житлово-комунального господарства на 2004 – 2010 рр. [37];
- Загальнодержавна програма реформування і розвитку житлово-комунального господарства на 2009 – 2014 рр. [23];
- Державна цільова соціально-економічна програма будівництва (придбання) доступного житла на 2010 – 2017 рр. [24];

– Стратегія розвитку житлово-комунального господарства на 2016 – 2020 роки [46];

– Стратегія розвитку житлово-комунального господарства на 2022 – 2027 роки [27] та інші.

У переважної більшості громад різних регіонів України також існують різноманітні програми, стратегії та інші програмно-цільові документи у сфері реформування та розвитку ЖКГ, наприклад, у Дніпропетровській області:

– Комплексна програма реформування і розвитку житлово-комунального господарства та благоустрою населених пунктів Підгородненської міської територіальної громади на 2021 – 2025 роки [11];

– Програма реформування і розвитку житлово-комунального господарства Петриківської селищної ради на 2021 – 2025 роки [35].

Слід зауважити, що жодного разу всі вище зазначені програми не були реалізовані повною мірою, і доволі часто залишаються лише «декларованими на папері», що пов’язано з різними обставинами, зокрема, черговими виборами, зміною команди управлінців, відсутністю комплексності підходів до вирішення проблем тощо.

Ще до лютого 2022 року проблеми реформування ЖКГ постійно залишалися дуже актуальними внаслідок таких причин як: недосконаліть системи захисту населення у сфері ЖКГ, неякісне надання житлово-комунальних послуг, голосне декларування процесів його реформування, низький рівень поінформованості населення, неузгодженість норм законодавства і відсутність у ньому певних норм щодо регулювання взаємовідносин споживачів і виробників житлово-комунальних послуг. Сучасна системна криза, пов’язана із повномасштабною агресію з боку РФ зумовила багатократне загострення всіх проблем, які за минулі десятиріччя накопичувалися у сфері ЖКГ. При чому, це стосується і тих регіонів що не знаходяться безпосередньо у зоні бойових дій.

1.2. Діяльність уряду України з питань реформування житлово-комунального господарства у довоєнні часи

Як зазначалося вище, сьогодні та у повоєнний період достатньо гостро постають питання реформування житлово-комунальної сфери. Це є характерним як для рівня окремих територій (сіл, селищ, міст, районів, регіонів), так і на рівні держави в цілому. Вирішення цієї проблема стає ще більш важливим з огляду на завдання, які має виконати Україна для вступу до Євросоюзу, а саме: впровадження нових форм господарювання, енергозберігаючих технологій для життєзабезпечення та реалізації особистих потреб з метою досягнення європейських стандартів з витрат енергетичних ресурсів на виробництво та надання послуг з утримання житла, централізованого опалення, холодного та гарячого водопостачання тощо.

Отже, реформа житлово-комунального господарства є бути одним із пріоритетних завдань Уряду України як на цей час, так і після перемоги. Питаннями розвитку житлово-комунальної сфери сьогодні безпосередньо опікується Міністерство розвитку громад та територій України (раніше – Міністерство регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України, яке традиційно мало назву «Мінрегіон», а ще раніше – Міністерство з питань житлово-комунального господарства України) [13].

Слід зазначити, що Міністерство розвитку громад та територій України, протягом останніх восьми років здійснювало поступове реформування житлово-комунального господарства. Так званий «вибух активності» з реформування прийшовся на період 2015 – 2016 роки. Про це йшлося ще на засіданні Колегії з питань стану виконання Міністерством Програми діяльності Кабінету Міністрів України, Коаліційної угоди, Стратегії сталого розвитку «Україна-2020», як відбулося 23 липня 2016 року [44].

Важливим кроком на цьому шляху стало прийняття розробленого у той час Мінрегіоном Закону України «Про особливості здійснення права

власності у багатоквартирному будинку» (2015 р.) [31], положення якого спрямовані на забезпечення умов для ефективного управління спільним майном багатоквартирних будинків в умовах вільного вибору співвласниками багатоквартирних будинків форм управління такими будинками.

Пріоритетними завданнями у цій сфері стало прийняття Законів України:

– № 2189-VIII від 01.05.2021 «Про житлово-комунальні послуги» [22], який спрямований на демонополізацію та дерегуляцію ринку житлово-комунальних послуг, а також удосконалення правового регулювання у цій сфері;

– № 2047-VIII від 18.05.2017 «Про внесення змін до Закону України «Про питну воду та питне водопостачання» [20], спрямований на запобігання негативного впливу стічних вод підприємств на якість питної води з джерел питного водопостачання.

Іншим кроком у реформуванні сфери ЖКГ було розробка Міністерством та прийняття Урядом постанови КМУ від 04.06.2015 № 375 «Питання погашення у 2015 році заборгованості з різниці в тарифах на теплову енергію, опалення та постачання гарячої води, послуги з централізованого водопостачання, водовідведення, що вироблялися, транспортувалися та постачалися населенню» [16]. Передбачалося, що її реалізація дасть змогу найближчим часом забезпечити погашення заборгованості з різниці в тарифах на теплову енергію та комунальні послуги на підприємствах галузі, а також заборгованість підприємств тепло- та водопостачання перед енергопостачальними компаніями та НАК «Нафтогаз України» за спожиті у минулі періоди електроенергію та природний газ. Обсяг субвенції, який було передбачено на 2015 рік, складав 2,9 млрд. гривень, що було достатньо вагомим для того періоду країни, для тієї складної та нестабільної соціально-економічної та політичної ситуації [43].

Крім того, у 2015 році Верховною Радою України було прийнято Закон України «Про внесення змін до деяких законів України у сфері комунальних послуг» [18]. Зміни, які передбачені цим Законом, спрямовані на забезпечення встановлення економічно обґрунтованих тарифів на житлово-комунальні послуги та уникнення в подальшому навантаження на державний бюджет в частині відшкодування значних обсягів заборгованості з різниці в тарифах. Крім того, з метою забезпечення енергонезалежності було передбачено компенсацію у розмірі 460,0 млн. грн. суб'єктам господарювання, які у цьому році здійснять заходи щодо виробництва теплової енергії для населення з використанням альтернативних видів палива (крім природного газу).

Також у 2015 році Міністерством було розроблено проєкт Закону України, що передбачає внесення змін до Закону України № 2633-IV у останній редакції від 13.11.2021 «Про теплопостачання» [36], який спрямований на створення умов щодо надання органам місцевого самоврядування повноважень зі встановлення тарифів на теплову енергію, вироблену з альтернативних джерел енергії. Його прийняття, за задумом ініціаторів, мало сприяти децентралізації систем енергозабезпечення з використанням місцевих видів палива, розвитку альтернативної енергетики в житлово-комунальній сфері та у підсумку привести до зменшення споживання природного газу. [36].

З метою створення сприятливих умов для збалансованого розвитку ринку електричної енергії, виробленої з альтернативних джерел, зокрема таких його сфер, як виробництво електроенергії з використанням енергії біогазу та біопалива з побутових відходів розроблено та прийнято Закон України № 514-VIII від 04.06.2015 «Про внесення змін до деяких законів України щодо забезпечення конкурентних умов виробництва електроенергії з альтернативних джерел енергії» [19]. Зміни стосуються частини заміщення природного газу та використання побутових відходів в якості альтернативного палива.

Цей Закон передбачає: скасування вимоги щодо місцевої складової; введення надбавку за використання обладнання українського виробництва; термін «біомаса» приведено у відповідність до вимог Директиви ЄС, що дає змогу отримати «зелений» тариф на виробництво електроенергії не тільки з відходів, а й з продуктів сільського та лісового господарства; «зелений» тариф для електроенергії з біомаси та біогазу збільшено на 10%.

Сьогодні, як зазначалося вище, реалізацією державної політики у сфері розвитку житлово-комунального господарства в Україні безпосередньо опікується Міністерство розвитку громад та територій України [13] (рис. 1.1).

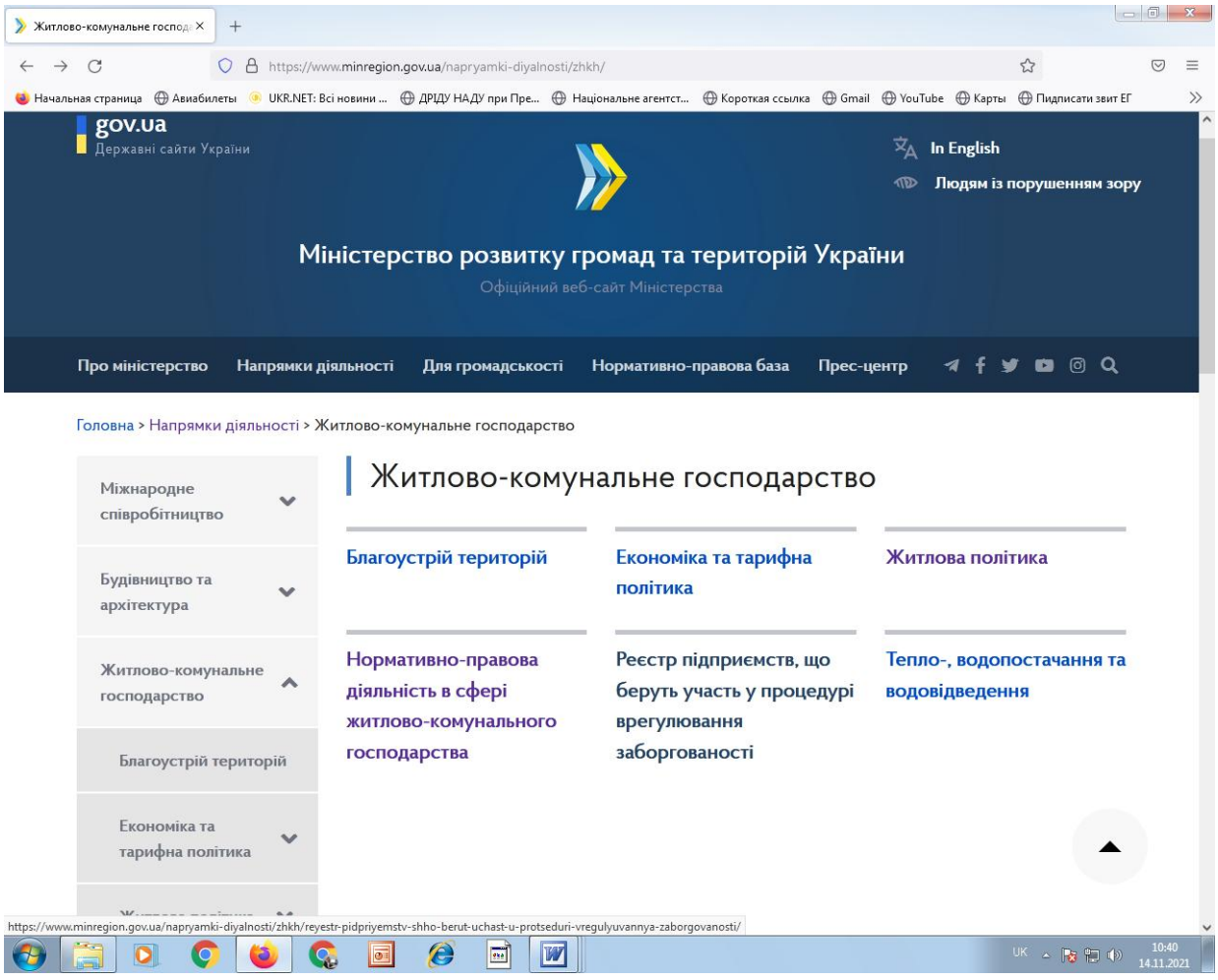

Рис. 1.1. Основні напрями діяльності Міністерства у сфері житлово-комунального господарства [13]

Благоустрій територій, житлова політика, обґрунтування справедливих тарифів, економіка, теплопостачання, водопостачання та водовідведення, збирання та вивезення сміття, якість питної води – це найактуальніші питання сьогодення та їх актуальність тільки збільшиться після перемоги України, адже в умовах глибокої кризи, пов'язаної з повномасштабною агресією РФ та скороченням економіки (на 41% до кінця поточного року), з одного боку, у переважної більшості населення країни не буде вистачає коштів на оплату житлово-комунальних послуг, з іншого – послуги надаються неякісно, несвоєчасно, що викликає додаткову соціальну напругу у населення.

За підсумками 2020 року У Міністерство підготувало Національну доповідь про якість питної води та стан питного водопостачання в Україні [15]. Нажаль, за підсумками 2021 року, внаслідок повномасштабної агресії РФ така доповідь не була оприлюднена.

Національна доповідь про якість питної води та стан питного водопостачання в Україні у 2020 році підготовлена відповідно до ст. 9 Закону України «Про питну воду та питне водопостачання» [32], на виконання постанови Кабінету Міністрів України від 29 квітня 2004 року № 576 [25]. Національна доповідь ґрунтується на офіційних даних про стан поверхневих і підземних джерел питної води, систем питного водопостачання і водовідведення, якість питної води за результатами її моніторингу, склад стічних вод, що скидаються у водойми та їхній вплив на довкілля, результати державного санітарного нагляду за системами питного водопостачання, надзвичайні ситуації в системах централізованого водопостачання та водовідведення, їхні причини, наслідки та вжиті заходи, стан реформування та розвитку водопровідно-каналізаційного господарства, впровадження нових форм управління підприємствами, удосконалення нормативно-правової та фінансово-економічної бази підприємств питного водопостачання та водовідведення, шляхи взаємодії з громадськістю, досвід передових підприємств галузі.

Зазначена Національна доповідь підготовлена Міністерством розвитку громад та територій України на підставі офіційних матеріалів, наданих Міністерством охорони здоров'я України, Міністерством захисту довкілля та природних ресурсів України, Міністерством оборони України, Міністерством інфраструктури України, Міністерством енергетики України, Національною комісією, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг (НКРЕКП), Державною службою України з надзвичайних ситуацій, Державною службою геології та надр України, Державним агентством водних ресурсів України, Державною службою України з питань безпечності харчових продуктів та захисту споживачів, Державною екологічною інспекцією України, обласними і Київською міською державними адміністраціями, органами місцевого самоврядування.

У доповіді представлено аналіз ситуації в Україні з водопостачанням та якістю питної води за останній рік за такими ключовими напрямами [15]:

– джерела водопостачання;

– ресурси підземних вод та їх використання;

– результати моніторингу стану водних об'єктів, які є джерелами питного водопостачання в цілому по Україні та регіонах;

– забезпечення населених пунктів та населення централізованим водопостачанням та водовідведенням;

– розрахунки вартості та собівартості послуг з централізованого водопостачання і водовідведення;

– тарифи на централізоване водопостачання та водовідведення;

– заходи з розвитку, здійснені у системах централізованого водопостачання та водовідведення.

Також у доповіді охарактеризовано проблеми забезпечення якості питної води та стічних вод у системах централізованого водопостачання та водовідведення, стан реформування та розвитку водопровідно-каналізаційного господарства; надано інформацію щодо стану забезпечення санітарно-епідеміологічного благополуччя населення.

Дуже важливим є те, що у доповіді традиційно (щорічно) представляється інформація щодо загальної характеристики рівня техногенної та екологічної безпеки об’єктів водопровідно-каналізаційного господарства. Так, така інформація є і у 2020 році, а також у доповіді представлено довідку про виникнення надзвичайних ситуацій на водопостачальних та каналізаційних мережах у цьому році.

Так, у довідці зазначається, що упродовж 2020 року на території України було зареєстровано 2 надзвичайні ситуації, пов’язані з аваріями на системах забезпечення населення питною водою та на каналізаційних системах із скиданням забруднювальних речовин. За масштабами надзвичайних ситуацій, що виникли у 2020 році, віднесено до місцевого та об’єктового рівнів. Надзвичайні ситуації регіонального та державного рівнів на водопостачальних та каналізаційних мережах не зареєстровано [15].

Зазначені надзвичайні ситуації виникли на території Донецької та Херсонської областей. Внаслідок таких надзвичайних ситуацій у звітному році загиблих та постраждалих не зареєстровано, інформації щодо завданих збитків до ДСНС не надходило. Порівняно з 2019 роком кількість таких надзвичайних ситуацій у 2020 році зменшилася на 50 % (у 2019 році на водопостачальних та каналізаційних мережах зареєстровано 4 надзвичайні ситуації) [15].

Причинами виникнення цих надзвичайних ситуацій, як і в попередні роки, є незадовільний технічний стан споруд, конструкцій, обладнання й інженерних мереж та їхня значна зношеність унаслідок закінчення нормативного строку експлуатації – нормативного ресурсу, невиконання нормативних обсягів планово-попереджувальних ремонтів, порушення регламенту експлуатації та недостатньої надійності функціонування в умовах екстремальних природних явищ.

У довідці зазначається, що упродовж 2020 року кошти з резервного фонду державного бюджету для ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій на водопостачальних та каналізаційних мережах не виділялися. Це означає,

що на ліквідацію різного роду аварій та надзвичайних ситуацій виділялися кошти з місцевих бюджетів. Також існує можливість залучення додаткових коштів за допомогою програм та проєктів міжнародної технічної допомоги, які фінансують саме цю сферу діяльності.

Разом з тим, слід відмітити, що не зважаючи на так зване «покращення» ситуації (а саме на зменшення кількості надзвичайних ситуацій у 2020 році на 50 %), ситуація по регіонах є плачевною. Водоканали займаються «латанням дірок», і не спрямовують кошти на розвиток. Аварій на мережах з кожним роком стає все більше та більше, обладнання практично не модернізується, не застосовується сучасне автоматизоване обладнання, яке дозволяє попередити та взагалі запобігти виникненню аварійних ситуацій.

Зазначене свідчить про те, що потенціал стратегічного планування і досі не застосовується повною мірою, потрібно змінювати ментальність як окремих керівників водоканалів, так і інших фахівців, які опікуються питаннями розвитку сфери водопостачання та водовідведення, а також розвитку системи житлово-комунального господарства в цілому.

1.3. Проблеми державного управління реформуванням житлово-комунального господарства України та задачі Уряду

Як зазначалося вище, глибокі соціально-політичні і економічні перетворення, які проводяться в Україні в останні роки, а також системна криза, викликана повномасштабною агресією РФ, не могли не торкнутися такої важливої для нашого населення сфери публічного управління, як управління житлово-комунальним господарством, яке має велике соціальне значення. ЖКГ України сьогодні працює в складних умовах постійних змін, викликів і загроз. Це стосується насамперед загроз руйнування, пов’язаних з ракетними обстрілами РФ всієї території України, але залишаються актуальними і «невизначеності» довоєнного часу, пов’язані з недосконалістю

нормативно-правової бази, податкової та житлово-комунальної політики, зокрема, на регіональному рівні, знаходиться у постійному декларативному реформуванні тощо.

Упродовж останнього десятиліття проблеми, пов'язані з функціонуванням ЖКГ, перебували у фокусі пильної політичної уваги, проте, як зазначалося вище, серйозних позитивних зрушень у цій сфері до початку поточного року не відбулося; навіть у мирний час, практично відсутні були позитивні зміни у становленні ринкових засад господарювання, розвитку конкуренції та залученні приватних інвестицій у підприємства галузі. А з початком повномасштабної агресії РФ ситуація в ЖКГ країни значно загострилась і ускладнилася.

Неефективність реформування галузі призвела до критичного стану основних фондів підприємств ЖКГ. Недосконала тарифна політика зумовила хронічну і постійно зростаючу збитковість підприємств. Недосконаліть системи управління житлом та підприємствами ЖКГ, а також системи регулювання природних монополій призвела до того, що підприємства галузі неспроможні ефективно працювати в ринкових умовах і надавати споживачам житлово-комунальні послуги належної якості.

Нестача власних і бюджетних фінансових ресурсів, їх неефективне розміщення, тотальна корупція, відсутність дієвого механізму залучення позабюджетних коштів не сприяють вирішенню завдань технічного переоснащення житлово-комунальних підприємств та розвитку комунальної інфраструктури. Не налагоджена ефективна співпраця з приватними інвесторами, міжнародними фінансовими установами та донорськими організаціями, не створений сприятливий інвестиційний клімат.

Для всіх вже є очевидними значні й постійно зростаючі втрати води і теплової енергії. Питомі витрати енергетичних ресурсів під час виробництва і надання житлово-комунальних послуг майже удвічі перевищують відповідні показники країн Європейського Союзу.

Як зазначалося вище, саме недосконаліть системи соціального захисту населення у сфері надання житлово-комунальних послуг, недостатня поінформованість населення, неузгодженість норм законодавства щодо регулювання взаємовідносин споживачів і виробників житлово-комунальних послуг зумовлюють зростання незадоволення серед населення.

Отже, для визначення проблем реформування ЖКГ в Україні охарактеризуємо сутність самого поняття «реформування житлово-комунального господарства». Останнє полягає у формуванні нових організаційно-правових форм, зміна економічних відносин, перетворення законодавчої та нормативної бази, технічне переоснащення та модернізація у житлово-комунальному господарстві України з метою підвищення ефективності та надійності його функціонування, забезпечення сталого розвитку для задоволення потреб населення і господарського комплексу в житлово-комунальних послугах відповідно до встановлених нормативів і національних стандартів [43].

Дійсно, реформування ЖКГ є однією з найактуальніших проблем, оскільки стосується інтересів як населення, так і всього економічно-господарського комплексу України як у сьогоденні, так і у повоєнні часи.

Особливість нагальних завдань актуального етапу реформування ЖКГ полягає в тому, що одночасно необхідно впроваджувати кілька процесів [44]:

– інституційних, пов'язаних з демонополізацією управління житлом та комунальної інфраструктурою, зміною організаційно-правових форм організації ЖКГ, перерозподілом ринків послуг;

– організаційних, які пов'язані з перерозподілом повноважень щодо ЖКГ між рівнями влади, відходом органів місцевого самоврядування від керівництва господарською діяльністю підприємств, переходом на нові форми договірних відносин (оренда, концесії).

Ключовим моментом у реформуванні галузі повинна бути трансформація тарифної політики. Методологія ціноутворення повинна базуватися на впровадженні на підприємствах водопостачання,

водовідведення та теплопостачання ефективного механізму ресурсозбереження.

Кінцеві результати реформ в житлово-комунальному господарстві повинні призвести до наданні послуг установлених стандартів якості проживання, включенню у повному обсязі ринкового механізму в процес функціонування галузей, переході до нового фінансування галузей за рахунок платежів населення з наданням малозабезпеченим верствам житлових субсидій [44].

Ще раз підкреслимо, що ЖКГ є найбільш технічно відсталою галуззю економіки, з багатьма проблемами, які останнім часом особливо загострилися.

Враховуючи важливість нормального функціонування ЖКГ у сучасний та повоєнний періоди, його вплив на соціальну сферу України, галузь потребує кардинального реформування, що має передбачати насамперед формування її нової структурної побудови, яка б поєднувала найкращі надбання зарубіжних моделей управління житлово-комунальною сферою. Реформа ЖКГ має бути законодавчо, організаційно та економічно забезпечена на чотирьох рівнях [43]:

- на рівні державних органів виконавчої влади;
- місцевих адміністрацій та органів місцевого самоврядування;
- житлово-комунальних підприємств різних форм власності;
- споживачів послуг.

Протягом десятиліть у житлово-комунальній сфері панували екстенсивні підходи та адміністративні методи господарювання, які були наслідком жорстко централізованого управління в державі. Матеріальна база галузі, що завжди розвивалася на основі залишкового принципу ресурсо-забезпечення, знаходилася в незадовільному стані в усі часи, попри те, що на житлово-комунальне господарство витрачається значна частка (20-30 %) видатків місцевих бюджетів. Але найбільш помітно ця галузь деградує в період збройно агресії РФ проти України.

Отже, описувані вище основні проблеми реформування житлово-комунального господарства будуть розглянуті більш детально у наступному розділі магістерської роботи. Результати проведеного аналізу дозволили зробити висновок, що для забезпечення ефективності функціонування житлово-комунального господарства необхідно вже сьогодні, а тим більше у повоєнні часи активізувати діяльність з розроблення та виконання ефективних галузевих та місцевих програм модернізації та розвитку житлово-комунальної сфери. Особливої уваги потребують інвестиційні програми, програми та проєкти розвитку міжнародного співробітництва, у тому числі з міжнародними фінансовими інституціями (фондами та програмами міжнародної технічної допомоги).

РОЗДІЛ 2
СТРАТЕГІЯ РОЗВИТКУ ЖИТЛОВО-КОМУНАЛЬНОГО ГОСПОДАРСТВА УКРАЇНИ У ПОВОЄННІ ЧАСИ

2.1. Аналіз проблем у житлово-комунальній сфері, які мають бути вирішені на шляху інтеграції України до Євросоюзу

Задля прискореного реформування та відновлення вітчизняного ЖКГ у повоєнні часи, а також виконання вимог щодо членства України у Євросоюзі вже сьогодні дуже важливо мати узгоджене бачення щодо стратегічного курсу політики Уряду у сфері надання житлово-комунальних послуг громадянам України, що враховуватиме глобальні тренди та внутрішні можливості держави. Тому для визначення ключових проблем та тенденцій розвитку сфери ЖКГ, охарактеризуємо результати аналізу соціально-економічної ситуації, що склалася в означеній сфері на цей час, навіть у регіонах, що знаходяться у зоні бойових дій.

Слід зазначити, що для отримання найбільш повного уявлення про стан ЖКГ в Україні, насамперед потрібно звернути увагу на технічний стан її житлового фонду. Дійсно, технічний стан будівель погіршується. Навіть не враховуючи знищені та пошкоджені будівлі у зонах бойових дій, кількість яких постійно збільшується, у інших регіонах, що не є зоною бойових дій, понад 60% житлових будинків були зведені ще до 1970 р., і на сьогодні вони вже давно потребують капітальних ремонтів, модернізації, реконструкції тощо. За даними Державної служби статистики України [7] 4,3 млн $м^2$ житла є ветхим та/або визнано аварійним. Проживання в старих будинках з часом становитиме загрозу безпеці життя їх мешканців.

Діючий у мирний час механізм комплексної реконструкції вулиць (кварталів, мікрорайонів, районів) застарілого житлового фонду, визначений нормами Закону України «Про комплексну реконструкцію кварталів (мікрорайонів) застарілого житлового фонду» 2006 року [28], не реалізується

через складну процедуру прийняття рішення щодо відселення мешканців такого житла та відсутність фінансування програм реконструкції житлового фонду з державного та місцевого бюджетів [39]. Ці проблеми зростають у геометричній прогресії через те що все більше сімей залишаються без житла та евакуюються із зони бойових дій.

Нове будівництво є частковим вирішенням описаних проблем, але воно є дуже довготривалим і вартісним. Тому нове житло можуть дозволити собі далеко не всі, а тільки забезпечені люди. Тому у таких умовах найбільш раціональним вбачається подолання існуючих перешкод до запровадження програм з модернізації і капітального ремонту існуючого житлового фонду.

Слід зазначити, що сьогодні процес модернізації ускладнюється ще й тим, що значна кількість багатоквартирних будинків не мають необхідної технічної та іншої, передбаченої законодавством, документації. Відсутні як агрегована документація щодо стану житлового фонду, так і повна статистична та аналітична інформація, що потрібна для здійснення ефективного публічного управління у цій складній сфері [39].

Ключова роль у питанні модернізації і капітального ремонту залишатиметься за співвласниками багатоквартирних будинків і їх так званими «керуючими» (управителями). На цей час і досі суспільство не має достатнього досвіду та усталеної практики реалізації подібних проєктів, що насамперед стосується діяльності управителів. Неврегульованим сьогодні залишаються питання відповідальності в об’єднаннях співвласників багатоквартирних будинків (далі – ОСББ), повною мірою не виконуються обов'язки щодо дотримання вимог утримання багатоквартирних будинків. Зазначені обов’язки і досі лише декларуються, а відповідальність за самоусунення та/або невиконання спільних рішень щодо управління в ОСББ окремими співвласниками залишається не визначеною.

Що стосується чинної системи управління багатоквартирними житловими будинками, її також не можна назвати ефективною. Таке управління насамперед впливає на рівень самоорганізації власників квартир в

ОСББ, який також залишається дуже низьким. Рівень самоорганізації населення (мешканців будинків) дає підстави говорити про вкрай повільний розвиток інституту ефективного власника житла [39].

Результати аналізу ситуації у сфері ЖКГ свідчать, що станом на 01 січня 2022 р. із 180 тис. управління 35,6 тис. будинків здійснюють утворені в них ОСББ (19,6%). А станом на початок 2022 р. у 70,1 тис. будинків здійснено перехід до надання послуги з управління – управителя обрано співвласниками самостійно або призначено за результатами конкурсу органом місцевого самоврядування. При цьому самостійно обрано управителя лише у трохи більше ніж 21,5 тис. будинків (11,9%) [38].

Майже 30% багатоповерхових будинків взагалі не переходять на нову систему управління, що зокрема викликано невиконанням органів місцевого самоврядування обов’язків з проведення конкурсів із залучення управителів. Низький ступень залучення співвласників ОСББ до управління такими будинками суттєво знижує його ефективність та результативність, що призводить до погіршення технічного стану будинків.

Також серед ключових проблем на шляху розвитку інституту ефективного власника житла варто виділити технологічну відсталість самої сфери управління житлом. Проблемою є і достатньо складні процедури прийняття рішень співвласниками багатоповерхових будинків. Це пов’язано із недостатньою прозорістю інформації (наявність у Державному реєстрі речових прав на нерухоме майно інформації про права власності на об’єкти нерухомого майна лише з 2013 року), а також із відсутністю або недосконалістю існуючих електронних сервісів для здійснення процедури ухвалення рішень і управління в ОСББ.

Також на сьогодні відсутній дієвий механізм набуття співвласниками багатоквартирних будинків права власності (безоплатного постійного користування) на земельну ділянку, на якій розташовані багатоквартирні будинки і належні до нього будівлі, споруди та сама прибудинкова територія

[38], що свідчить про недосконалу (або неповну) нормативно-правову базу у цій сфері.

Однією із важливіших проблем сфери ЖКГ є недостатня клієнтоорієнтованість системи надання житлово-комунальних послуг. Так, система управління, яка у досі функціонує у сфері надання житлово-комунальних послуг не дозволяє говорити про загальну орієнтованість сфери ЖКГ на споживача, тобто на людину, на мешканця, для якого вона по суті і має функціонувати. У цілому сфера ЖКГ характеризується переважно низьким рівнем взаємодовіри суб'єктів управління у цій сфері, що викликано передусім ускладненою комунікацією між ними.

Також однією з ключових проблем у сфері ЖКГ є низький рівень цифровізації надання житлово-комунальних послуг. Системи комунікації та управління в багатоквартирних будинках, що запроваджуються окремими підприємствами ЖКГ, не стандартизовані і не уніфіковані, їх функціонал обмежений потребами самих підприємств і не завжди забезпечує потреби споживачів. До того ж подібні системи комунікації та управління у багатоквартирних будинках доступні далеко не всім підприємствам, і тим більше, не всім споживачам житлово-комунальних послуг [38].

Передбачається, що потенційні цифрові рішення мають спрощувати і порядок контролю у сфері ЖКГ. Разом із тим, сьогодні стан такого контролю також є вкрай незадовільним. Насамперед це стосується обсягів і відкритості інформації.

Крім того, попри значну соціальну значимість і ряд гострих проблем, питання здійснення державного контролю у сфері ЖКГ не є сфокусованим, а відповідні функції залишаються за різними органами виконавчої влади. На практиці це означає низький рівень контролю, відсутність комплексного захисту інтересів споживачів і адміністративний тиск на підприємства [27].

Важливою проблемою, особливо під час воєнного стану, а також у повоєнні часи, залишається незадовільний фінансово-економічний стан підприємств теплопостачання, питного водопостачання та централізованого

водовідведення. Дійсно, ринки теплової енергії, централізованого водопостачання та централізованого водовідведення характеризується значними обсягами заборгованості як споживачів перед виконавцями таких послуг, так і самих підприємств теплопостачання, питного водопостачання та централізованого водовідведення, насамперед перед постачальниками енергоносіїв, що додатково обтяжувалося штрафними санкціями. Протягом всієї історії незалежної України криза боргів споживачів та самих підприємств, що надають зазначені вище послуги, тільки поглиблювалася.

Результати проведеного аналізу показали, що станом на 01 січня 2022 р. дебіторська заборгованість підприємств ЖКГ вже досягла 36,3 млрд грн. І, на жаль, найбільшим боржником було населення – безпосередні споживачі послуг. За даними Державної служби статистики України, станом на 1 січня 2022 року заборгованість населення за житлово-комунальні послуги становила 73,6 млрд грн, з яких 29,8 млрд грн – це заборгованість за спожиті послуги з теплопостачання, постачання гарячої води, централізованого водопостачання, централізованого водовідведення [27]. Нажаль, у умовах воєнного стану платоспроможність населення значно зменшилася, отже заборгованість за комунальні послуги буде тільки зростати.

Недоотримані доходи не дозволяють підприємствам ЖКГ виконувати власні зобов’язання, зокрема своєчасно розраховуватись за енергоносії, виплачувати заробітну плату, сплачувати податки, збори та обов’язкові платежі до бюджетів усіх рівнів. Відповідно, підприємства ЖКГ не можуть забезпечувати населення послугами належного рівня та якості, не мають можливості здійснювати заходи з модернізації та енергозбереження, інвестиційного розвитку. Станом на початок 2022 року кредиторська заборгованість підприємств вже досягла 70,5 млрд грн, з яких 73% – це заборгованість підприємств лише за спожиті енергоносії [27].

Уряд, органи влади на місцях (сільські, селищні, місцеві ради, районні та обласні державні адміністрації) намагаються зробити певні кроки, щоб покращити ситуацію у сфері надання житлово-комунальних послуг, та

оплати за їх отримання. Так, за указом Президента України на період дії воєнного стану тарифи для населення штучно зафіксували на низькому рівні, і збитки переклали на державний бюджет та бюджети компаній-виробників. Підприємства ЖКГ і у довоєнні часи зафіксували значні збитки (близько 8 млрд. грн. за 2021 рік) [27], що насамперед є наслідком недосконалої системи тарифоутворення. Сьогодні ця проблема поглиблюється на тлі повномасштабної агресії РФ та різкого падіння рівню сплати населенням за спожиті послуги, а також за рахунок переходу цих підприємств на ринкові умови придбання природного газу і електричної енергії.

Отже, в сучасних умовах функціонування ринків природного газу і електричної енергії потребують обов'язкового вирішення на законодавчому рівні питання щодо [27]:

– урегулювання заборгованості підприємств ЖКГ перед діючими постачальниками, що дасть можливість бути суб'єктом ринкових відносин;

– урегулювання заборгованості населення перед підприємствами ЖКГ, що дозволить цим підприємствам сформувати адекватну фінансову стратегію на ринках енергоресурсів;

– забезпечення підприємств ЖКГ обсягом обігових коштів достатнім для нівелювання ризиків неплатежів з боку споживачів і коливання цін на ринках газу і електричної енергії;

– створення умов для своєчасного відображення зміни вартості енергоресурсів в тарифах підприємств ЖКГ.

Слід зазначити, що політика децентралізації підштовхує до передачі всіх повноважень з ліцензування та встановлення тарифів на послуги до місцевих органів влади та управління. Це процес було розпочато ще у 2017 році, повноваження були практично передані, що уніфікувало регулювання у сферах теплопостачання, централізованого водопостачання, централізованого водовідведення. Але ж і до останнього року сфера ЖКГ залишається непривабливою для потенційних інвесторів, а в умовах воєнного стані інвестиції у цю сферу знизилися у декілька разів. Низький рівень

інвестицій та зацікавленість інвесторів лише поглиблює проблеми як виживання стану підприємств ЖКГ сьогодні, так і модернізації інфраструктури, так і фінансового стану цих підприємств у повоєнні часи.

Ще одна з ключових проблем сфери ЖКГ, яку можна вважати загрозою енергетичній і екологічній безпеці країни – це криза систем централізованого теплопостачання.

Сучасний стан підприємств теплопостачання характеризується високою собівартістю теплової енергії і підвищеним негативним впливом на навколишнє середовище. Ці дві тенденції зумовлені деградацією систем централізованого теплопостачання. Дійсно, частка індивідуального опалення постійно зростає. У першу чергу це стосується новобудов та інших багатоквартирних будинків. При цьому вибір джерел теплової енергії в таких умовах є вкрай обмежений. Споживачі опиняються у жорсткій залежності від вартості газу або електричної енергії [40]. Усі коливання вартості цих ресурсів, особливо ті, які є непередбачуваними або досить значними, викликають збільшення і без того вкрай високого соціального напруження населення.

Слід зазначити, що серед джерел індивідуального опалення переважно застосовується природний газ, що загрожує екології, і впливає на зростання викидів парникових газів в країні загалом. Сфера теплопостачання відповідає за приблизно 16% всіх викидів парникових газів в Україні [27]. Без належного управління у цій сфері, ця частка буде лише збільшуватись, що матиме вкрай негативний вплив на економіку країни в світлі імплементації Європейського зеленого курсу та загальної інтеграції України до ЄС.

Погіршується екологічна ситуація і на локальному рівні, що також викликає невдоволення населення та зменшення його довіри до дій місцевої влади.

Ще однією з ключових проблем низької ефективності публічного управління у сфері ЖКГ є те, що переважна більшість органів місцевого самоврядування, у власності яких перебуває більшість об’єктів

централізованого теплопостачання, не мають стратегічного бачення розвитку системи, не мають актуальних схем теплопостачання. Ті ж міста, що розробляють відповідні схеми, часто лише констатують їх занепад і планують зменшення обсягу [40]. Така позиція міст викликана як відсутністю необхідних коштів у міському бюджеті на розвиток систем централізованого теплопостачання, так і невизначеністю державної політики в цій сфері.

Слід зазначити, що на сучасному етапі діє усталений підхід до тарифоутворення, який базується на нормуванні витрат. При цьому облік на підприємствах теплопостачання залишається на вкрай низькому рівні. За таких умов встановлення прогресивних норм споживання ресурсів втрачає будь-який сенс. Вирішенням цієї проблеми може стати запровадження на підприємствах теплопостачання систем енергетичного менеджменту, але на сьогодні це не є обов'язковою вимогою і не має широкого розповсюдження [40].

Що стосується сфери централізованого водопостачання і водовідведення, то її можна назвати ключовою для життєзабезпечення населення країни в цілому питною водою. Попри це стан цієї сфери не можна вважати задовільним. Сьогодні доступ населення до якісної питної води і екологічно безпечної послуги з централізованого водовідведення і досі є обмеженим, не кажучи про території що знаходяться у зоні бойових дій, де мешканці іноді тижнями не мають доступу до питної води.

Так, у аварійному стані знаходиться 38,3% водопровідних мереж та інфраструктури. Конче потребує заміни 25,6% насосного обладнання. Технологічні витрати води в системах централізованого водопостачання складають – 908,41 млн м3 або 37,6% від поданої води у мережу. 21,5% забруднених та недостатньо очищених стічних вод скидаються у водні об'єкти [40], що також загрожує не тільки санітарно-епідеміологічному стану територій країни, але й взагалі її екологічній безпеці.

Що стосується якості питної води – то вона взагалі не відповідає державним санітарним нормам і правилам. Питома вага нестандартних проб

питної води, відібраних із водопровідної мережі за мікробіологічними показниками, у 2019 р. становила 8,3%, що на 0,5% більше ніж у 2018 р. Питома вага нестандартних проб питної води, відібраних із водопровідної мережі за санітарно-хімічними показниками становила 18,6%, що на 0,1% більше ніж у 2018 р. [7; 40].

Зовсім не відповідає сучасним вимогам, стандартам та правилам і інфраструктура сфери поводження з побутовими відходами. Якщо ми прагнемо вступу до Євросоюзу, ми повинні діяти у цій сфері на рівні європейських, або хоча б кращих вітчизняних стандартів, норм і правил. Отже цій сфері має бути приділена особлива увага.

Сьогодні домінуючим способом поводження з побутовими відходами є їх вивезення та захоронення на полігонах та сміттєзвалищах. Як свідчать результати проведеного аналізу [40], сьогодні із 6 тисяч діючих полігонів та сміттєзвалищ, кількість перевантажених сміттєзвалищ становить 256 од. (4,2%), а 984 од. (16%) взагалі не відповідають нормам екологічної безпеки [7]. У процесі розкладання відходів такі полігони забруднюють навколишнє середовище, ґрунтові та підземні води, і створюють значну санітарно-епідеміологічну та екологічну небезпеку території.

Слід звернути увагу і на те, що сьогодні при щорічному збільшенні обсягів утворення побутових відходів, в Україні наразі не реалізовані законодавчі ініціативи щодо вдосконалення системи управління побутовими відходами, запобігання їх утворенню, впровадження роздільного збирання ресурсоцінних компонентів побутових відходів та їх відновлення в якості вторинної сировини та енергетичних ресурсів, хоча станом на 2020 р. у 1725 населених пунктах вже «на папері» впроваджено роздільне збирання побутових відходів, але його подальший розвиток стримується недостатністю реальних економічних стимулів, зокрема, відсутнє законодавче регулювання щодо розширеної відповідальності виробника [40].

Відсутність належної системи та інфраструктури для відновлення відходів призводить до втрати мільйонів тон ресурсоцінних матеріалів, що

містяться у відходах, які потенційно можуть бути повернуті в економічний обіг в якості вторинної сировини. Також слід звернути увагу на те, що низька вартість захоронення побутових відходів на полігонах та сміттєзвалищах не стимулює суб'єкти господарювання та органи місцевого самоврядування до розвитку їх перероблення та відновлення.

Таким чином, можна визначити цілу низку перелік проблем, що заважає розвиткові системи ЖКГ в цілому по Україні та мають бути вирішені для забезпечення виконання умов входження України до Євросоюзу [40; 43]:

– незадовільний технічний стан житлового фонду країни;

– безвідповідальність співвласників багатоквартирних будинків;

– відсутність належного управління багатоквартирними житловими будинками;

– недосконала (або неповна) нормативно-правова база у сфері управління житлово-комунальним господарством;

– недостатня клієнтоорієнтованість сфери надання житлово-комунальних послуг;

– низький рівень цифровізації системи надання житлово-комунальних послуг;

– низький рівень взаємодовіри суб'єктів управління у сфері ЖКГ, ускладнена комунікація між ними;

– незадовільний фінансово-економічний стан підприємств теплопостачання, питного водопостачання та централізованого водовідведення;

– велика заборгованість за отримання житлово-комунальних послуг як споживачів, так і самих підприємств, що їх надають;

– недосконала система тарифоутворення;

– низький рівень інвестування у сферу ЖКГ, непривабливість її для потенційних інвесторів;

– криза систем централізованого теплопостачання, яка є загрозою енергетичній і екологічній безпеці країни;

– органи місцевого самоврядування, у власності яких перебуває більшість об’єктів централізованого теплопостачання, не має стратегічного бачення розвитку системи ЖКГ;

– відсутність необхідних коштів у міських бюджетах на розвиток систем централізованого теплопостачання, і невизначеність державної політики у цій сфері;

– обмеженість доступу населення до якісної питної води і екологічно безпечної послуги з централізованого водовідведення;

– недосконала (або взагалі відсутня) система поводження з твердими побутовими відходами, відсутність належної системи та інфраструктури для відновлення відходів;

Отже, комплекс цих проблем створює загрозу насамперед життю людей і потребує якнайшвидшого комплексного вирішення. Вирішення цих проблем є стратегічним завданням як для Уряду, так і для органів самоврядування, оскільки без цього не можуть бути виконані у повному обсязі умови щодо членства України у Євросоюзі.

2.2. Основні цілі та завдання стратегії відновлення житлово-комунального господарства України у повоєнні часи

Як було зазначено вище, з метою забезпечення євроінтеграційних процесів України однією з першочергових задач є відновлення та прискорений розвиток сфери житлово-комунального господарства у повоєнні часи з метою досягнення європейського рівня якості надання послуг населенню.

З цією метою ще до початку 2022 року Урядом було представлено проєкт Стратегії розвитку житлово-комунального господарства на 2022-2027 роки. Відповідне розпорядження «Про затвердження Стратегії розвитку житлово-комунального господарства на 2022-2027 роки» було представлено на сайті [27], у якому було вказано, що Міністерству розвитку громад та територій разом з іншими центральними органами виконавчої влади, обласними державними адміністраціями забезпечити у тримісячний строк розроблення плану заходів з реалізації Стратегії.

Слід зазначити, що проєкти стратегій розвитку житлово-комунальної сфери вже неодноразово пропонувалися різними організаціями та відомствами. Ще 21 грудня 2016 р., коли відбулося чергове засідання Комітету Верховної Ради України з питань будівництва, містобудування і житлово-комунального господарства, фахівцями Асоціації міст України була представлена чергова стратегія розвитку житлово-комунального господарства [46]. Необхідно зазначити, що починаючи з весни 2016 р. експерти Асоціації активно працювали над моделями розвитку 9 сфер діяльності органів місцевого самоврядування, які потребують серйозного реформування для забезпечення повноцінного надання мешканцям населених пунктів всього спектру необхідних послуг. Розроблені проєкти Стратегій неодноразово виносилися на широке обговорення під час проведення фахових зустрічей як в рамках діяльності Асоціації та її членів, так і поза ними. Так, зокрема, у довоєнний час зазначена Стратегія була презентована та обговорена в тому числі і під час проведення XII Українського муніципального форуму (м. Одеса) та Форуму місцевого самоврядування «Секторальні реформи в призмі децентралізації: місцеві фінанси, сталий розвиток, земля та майно, житлово-комунальне господарство» (м. Харків). За результатами обговорення Стратегії учасниками заходів, до неї вносилися певні корективи та доповнення [46].

Зазначена Стратегія розвитку житлово-комунального господарства була надана членам Комітету Верховної Ради України з питань будівництва,

містобудування і житлово-комунального господарства завчасно, тому під час короткої, але змістовної презентації, відбулося її жваве обговорення по суті. За наслідком представлення цього документу, була досягнута домовленість щодо подальшого опрацювання Стратегії як членами Комітету, так і їх помічниками з метою якнайшвидшого забезпечення системних перетворень у сфері житлово-комунального господарства, які призведуть до надання більш якісних та доступних послуг споживачам.

Разом з тим, ураховуючи складність соціально-економічної та політичної ситуації в Україні, як склалася в останні роки до повномасштабної агресії РФ, всі стратегії, що розроблялися до цього часу, не були реалізовані у повному обсязі.

У останньому проєкті Стратегії розвитку сфери житлово-комунального господарства на 2022-2027 рр. чітко обґрунтовано її актуальність та проблеми, що існують у галузі. Так, на основі аналізу поточного стану справ у сфері житлово-комунального господарства, визначено не тільки проблеми, а й тенденції та обґрунтування щодо необхідності розв’язання виявлених проблем. Проаналізовано нормативно-правові акти, що діють у сфері житлово-комунальних послуг. Визначено стратегічні цілі та показники їх досягнення. Окреслено перелік завдань, які потрібно виконати задля досягнення стратегічних цілей розвитку галузі.

Так, у Стратегії зазначається, що житлово-комунальні послуги беззаперечно стосуються кожного громадянина України. Висока соціальна значимість і великий об'єм ринку послуг потенційно можуть перетворити сферу житлово-комунального господарства на сферу, привабливу для інвестицій і суттєво підвищити рівень життя населення. Натомість ряд перепон стоять на заваді реалізації цього потенціалу. Сфера ЖКГ має посилити свої позиції, що сприятиме підвищенню рівня добробуту громадян [40]. Саме це має бути головною метою державної політики у сфері житлово-комунального господарства на період підготовчого періоду до членства України у Євросоюзі.

Паралельно слід враховувати величезний вплив факторів зовнішнього середовища, насамперед руйнування ЖКГ внаслідок захоплення та обстрілів об'єктів інфраструктури російськими загарбниками. Крім цього, існує ціла низка «мирних» факторів, зокрема зростання кількості населення у містах, глобальні зміни клімату, виклики енергетичній безпеці, а також цифровізація та стрімкий розвиток цифрової економіки створюють як виклики, так і нові можливості для сталого розвитку сфери ЖКГ в України. Саме тому важливо мати узгоджене бачення щодо стратегічного курсу політики у сфері житлово-комунальних послуг України, що враховуватиме глобальні тренди, зовнішні загрози й виклики, а також внутрішні можливості держави [40].

Зазначена Стратегія є основним планувальним документом для формування, реалізації та координації державної політики у сфері житлово-комунального господарства, досягнення ефективності використання державних ресурсів, ресурсів територіальних громад та регіонів в інтересах людини, єдності держави, сталого розвитку населених пунктів України, збереження навколишнього природнього середовища та сталого використання енергетичних та природних ресурсів для нинішнього та майбутніх поколінь українців [40].

Слід зазначити, що представлена Стратегія відображає і підтверджує прагнення України до дотримання принципів ефективності, відкритості, екологічності і орієнтованості на потреби людини, відповідає обраним напрямкам розвитку українського суспільства, як невід'ємної частини європейського простору, що зафіксовано Угодою про асоціацію між Україною і Європейським Союзом, і спирається на Європейський Зелений Курс [40].

Що стосується загальної мети Стратегії, то слід зазначити, що вона полягає у сталому переході до нових стандартів якості життя громадян і кліматичної нейтральності процесів забезпечення комфортного проживання.

У документі охарактеризовано органи, що забезпечуватимуть реалізацію цієї Стратегії. До таких органів віднесено міністерства, інші

центральні органи виконавчої влади, обласні, держадміністрації; органи місцевого самоврядування в межах делегованих їм повноважень органів виконавчої влади, що беруть участь у формуванні та забезпеченні реалізації державної політики у сфері житлово-комунального господарства [40].

Головним органом у системі центральних органів виконавчої влади, що має забезпечувати формування та реалізацію державної житлової політики і політики у сфері житлово-комунального господарства в цілому, а також державної політики у сфері поводження з твердими побутовими відходами, є Міністерство розвитку громад та територій України [13].

Оскільки процес реформування державної політики, в тому числі державної політики у сфері ЖКГ, вимагає оволодіння працівниками органів державної влади та органів місцевого самоврядування новими знаннями та навичками, підвищення рівня їх кваліфікації, важливою є роль інституцій, які забезпечують реалізацію державної політики у сфері державної служби та служби в органах місцевого самоврядування, здійснюють підготовку кадрів та науково-дослідне супроводження реформ. До реалізації державної політики у сфері ЖКГ можуть бути залучені також відповідні проєкти міжнародної технічної допомоги [40], за допомогою яких можна залучати додаткові кошти на розвиток системи житлово-комунального господарства в цілому.

У Стратегії розвитку житлово-комунального господарства на 2022 – 2027 рр. було представлено комплекс стратегічних цілей та показників щодо їх досягнення, а саме [40]:

1. Забезпечення збереження належного технічного стану житлового фонду країни та його покращення.

Показники досягнення: 15% багатоквартирних будинків, що потребували капітального ремонту, провели їх із залученням коштів державного та/або місцевих фондів капітального ремонту.

2. Досягнення ефективного управління багатоквартирними житловими будинками.

Показники досягнення: 100% багатоквартирних будинків мають визначену форму управління.

3. Впровадження клієнтоорієнтованого підходу до надання комунальних послуг.

Показники досягнення: забезпечено розгляд та належне реагування на 100% скарг та претензій споживачів комунальних послуг.

4. Створення умов для стабілізації фінансово-економічного стану підприємств теплопостачання, централізованого водопостачання та централізованого водовідведення.

Показники досягнення:

– заборгованість споживачів за послуги з теплопостачання, постачання гарячої води, централізованого водопостачання, централізованого водовідведення, поводження з побутовими відходами та управління багатоквартирними будинками становить не більше 10% від суми, нарахованої до сплати;

– кредиторська заборгованість підприємств ЖКГ не перевищує 15% від суми зобов'язань;

– обсяг інвестицій у сферу ЖКГ склав 6 млрд. грн.

5. Теплова енергія для споживачів є доступною, а процеси її постачання є кліматично нейтральними.

Показники досягнення:

– сумарна генерація теплової енергії з КГУ і альтернативних джерелах, скидної теплової енергії в системах ЦТ становить 50%;

– 100% підприємств, що працюють у сфері ЦТ сертифіковані за стандартом ISO 50001.

6. Забезпечення сталого розвитку доступного і безпечного централізованого водопостачання та централізованого водовідведення в населених пунктах країни.

Показники досягнення:

– 60% населення має доступ до систем централізованого водопостачання;

– частка населення, яке має доступ до економічно доступної питної води, якість якої відповідає державним санітарним нормам і правилам – 100%;

7. Забезпечення запобігання утворенню побутових відходів та збільшення обсягів роздільного збирання їх ресурсоцінних компонентів, розвиток інфраструктури для їх оброблення і видалення.

Показники досягнення:

– 98% населення охоплене послугами поводження з побутовими відходами, з них половина – послугами з роздільного збирання побутових відходів;

– частка перероблених побутових відходів становить 30% від загальної кількості зібраних.

Позитивним є те, що було визначено не тільки стратегічні цілі, але й було сформульовано детальний перелік завдань, спрямованих на досягнення зазначених стратегічних цілей, а також показники досягнення результатів за напрямами Стратегії через два роки (додаток А). Дійсно, після завершення бойових дій стратегічні цілі, завдання і показники мають бути переглянуті відповідно до поточного стану житлово-комунального господарства України, але досвід їх планування буде дуже корисним у повоєнний час.

Що стосується механізмів реалізації цієї Стратегії, то вона має здійснюватися на основі міжсекторального партнерства, координації та узгодження діяльності всіх органів, що забезпечують її реалізацію. Це доводить зарубіжний досвід організації діяльності у сфері ЖКГ.

Слід зазначити, що процес реформування житлово-комунального господарства свого часу пережили всі розвинуті країни світу. Шукаючи виходу зі складної ситуації, уряди цих держав проводили політику, що мала забезпечити державну підтримку підприємств житлово-комунальної сфери і, водночас, сприяла якомога широкому залученню приватного сектора до

надання послуг, що сприяло виникненню і розвитку конкурентного середовища, у результаті чого підвищилася ефективність надання житлово-комунальних послуг і знизилася їх вартість.

Вже на рубежі 80-90-х років уряди багатьох країн у рамках соціально-економічних програм і програм реформування державного сектора економіки проводили приватизацію об'єктів ЖКГ, керуючись тим, що державні підприємства – це найчастіше національні зобов'язання, ніж національне майно. Вважалося, що для нації набагато краще передати ці підприємства приватному сектору, який приносить дохід на основі конкуренції. Паралельно з процесом приватизації відбувався пошук нових форм надання комунальних послуг за участю представників приватного бізнесу [44].

За умов організації діяльності саме таким чином зберігається надання послуг муніципальними службами, насамперед у сфері комунального обслуговування. Муніципалітет виступає при цьому як організатор виробництва послуг. Іншими словами, надання послуг здійснюється не самим муніципалітетом, а підприємствами, заснованими на муніципальній власності та підзвітними муніципалітету (аналог українських комунальних підприємств). Надання таких послуг здійснюється наступними структурними підрозділами [44]:

– муніципальними департаментами по «санітації» (збір, вивезення, утилізація харчових відходів і побутового сміття тощо);

– департаментами парків (озеленення, благоустрій міської території тощо);

– департаментами по автомагістралях тощо.

Так, значний досвід проведення конкурсів з благоустрою територій накопичений місцевою владою великих міст Великої Британії. Акт про місцеве управління (1988 р.) приписує їм проведення конкурсів приватних фірм при підрядах на будівництво будівель, доріг, санітарне очищення, прибирання території, забезпечення школярів харчуванням і ін При організації обслуговування населення у названих сферах місцеві влади

можуть вдаватися до послуг власних служб лише у разі їх перемоги на конкурсі з приватними підрядниками.

Проте відомо, що в країнах з розвиненою ринковою економікою приватний бізнес у 90-х рр. виконував не більше 20% послуг в системі ЖКГ. Це пов'язано з наявністю в житлово-комунальній сфері монопольних життєзабезпечуючих систем (газо-, водо-, теплозабезпечення, водовідведення, каналізування та ін.), що знаходяться в муніципальній власності, з високими вимогами до якості послуг, жорстким державним регулюванням і контролем за дотриманням стандартів цього якості приватними виробниками [44].

Потрібно зауважити, що державне регулювання комунальної інфраструктури не лише не скасоване у країнах з розвиненою ринковою економікою, а й зазнало глибокої еволюції під впливом специфічних потреб у тій чи іншій галузі ЖКГ.

Отже, нововведення в житлово-комунальній сфері розвинених країн, які ґрунтуються на раціональному поєднанні централізації і децентралізації, дали позитивні результати. Вони не гальмують, а активізують ринок послуг і покращують умови життя споживачів. І сьогодні, для вирішення проблем, що існують у сфері житлово-комунального господарства України, дуже важливо мати узгоджене стратегічне бачення щодо основних векторів політики Уряду у сфері надання житлово-комунальних послуг громадянам України, що буде враховувати глобальні тренди та внутрішні можливості держави.

РОЗДІЛ 3
ПІДХОДИ ТА МЕХАНІЗМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РЕАЛІЗАЦІЇ СТРАТЕГІЙ РОЗВИТКУ ЖІТЛОВО-КОМУНАЛЬНОГО ГОСПОДАРСТВА У ПОВОЄННІ ЧАСИ (НА ПРИКЛАДІ М. ДНІПРА)

3.1. Програмно-цільовий підхід як інструмент реалізації стратегії відновлення та розвитку житлово-комунального господарства

Реалізація стратегій розвитку житлово-комунальної сфери на всіх рівнях – місцевому, регіональному, державному – завжди вимагає запровадження програмно-цільових підходів до управління, до яких віднесено програмний, проєктний, маркетинговий, кластерний та інші підходи [2; 3; 41; 47; 48]. І це набуває особливого значення при відновленні житлово-комунального господарства України у повоєнні часи.

Слід зазначити, що внаслідок реформи децентралізації – самої успішної реформи останніх 5 років, була значно розширена самостійність громад у сферах управління власним розвитком, прийняття стратегічних та тактичних рішень, розпорядження місцевим бюджетом.

В результаті розширення повноважень місцевих органів влади перед ним постали нові задачі:

- у який спосіб керувати громадами, щоб досягти ефективності та забезпечити розвиток, який би максимально відповідав би потребам громади;
- як ефективно розпорядитися місцевим бюджетом.

З іншого боку, для мешканців громад актуалізувалися проблеми:

- як змусити місцеву владу працювати на користь громади та контролювати її;
- як забезпечити діалог «громадськість – влада» у процесі прийняття управлінських рішень;
- що робити, щоб участь громадськості у розробці та реалізації місцевої політики стала реальною [40].

Практика часткового застосування програмно-цільового підходу на рівні місцевого самоврядування для України порівняно нова, їй приблизно 10 років. Вона стала запозиченням із західної системи управління, а спроби її

системного впровадження пов’язані із євроінтеграційним вектором державної політики і розгортанням реформи децентралізації.

В Європі програмно-цільовий підхід був запроваджений ще раніше і на сьогодні доказав свою ефективність як інструмент управління регіональним розвитком на прикладі в Польщі, Румунії, Норвегії, Австрії, країн Прибалтики, Швейцарії тощо. А на рівні державного управління він вже декілька десятиліть застосовується у таких розвинених країнах, як США, Великобританія, Канада, Німеччина, Франція, Швеція, Австрія, Південна Корея, Японія, Австралія [40].

Початково його застосування обґрунтовувалося концепцією «management by objectives» – «управління за цілями», яка пізніше була вдосконалена у концепції «results-based management» – «управління на основі результатів» [40]. З одного боку, цей підхід покликаний звільнити управлінців від надмірної концентрації на процедурах і процесах своєї діяльності (коли вони забувають про необхідність досягнення результатів). А з іншого, – дозволяє зробити процес політичного управління більш відкритим та зрозумілим, забезпечити залучення громадськості до прийняття рішень та контролю діяльності влади.

На рівні місцевого самоврядування програмно-цільовий підхід має місію [40]: вирішувати актуальні проблеми громад, забезпечувати їхній інноваційний розвиток, орієнтуватися не на процес простого розподілу та споживання наявних ресурсів (матеріально-фінансових, людських, природних тощо), а на їх використання для досягнення цілей та результатів розвитку, які можна виміряти і представити у визначених показниках.

Важливим проявом застосування програмно-цільового підходу у місцевому самоврядуванні є складання стратегій розвитку громад, програм соціально-економічного розвитку, інших цільових програм та проєктів, а також – бюджетних програм. Розробляються вони на різних рівнях місцевого самоврядування: для громад, районів та областей. В двох останніх випадках

вони відповідають спільним потребам громад в рамках відповідного району або області (рис. 3.1).

Рис. 3.1. Програмно-цільові підходи до управління розвитком громад [40]

Слід зазначити, що програмно-цільовий підхід для місцевого самоврядування розуміється і застосовується як у широкому, так і у більш вузькому значенні. У широкому – він являє собою комплексний підхід при вирішенні різноманітних проблем громади і спрямуванні її розвитку на підґрунті наявних ресурсів. А у вузькому – це метод втілення управлінських рішень, оформлених у вигляді стратегій та програм, які розробляються і реалізуються за визначеним алгоритмом та структурою (методичні рекомендації щодо їх складання дають профільні міністерства) [40].

Саме програмно-цільові підходи пропонується застосовувати для реалізації стратегії розвитку житлово-комунального господарства на рівні регіону та громади, зокрема, у м. Дніпрі. Стратегія розвитку житлово-комунальної сфери має бути документом середньострокового планування (розробляється на 5-7 років), який визначає пріоритетні напрямки розвитку сфери ЖКГ у відповідності до потреб та проблем громади, цілі, заходи та очікувані результати. Саме така стратегія слугує базою для подальшої

розробки документів короткострокового планування: необхідних цільових програм та проєктів. Вони конкретизують завдання та заходи у рамках поставлених у стратегії цілей і є своєрідними «кроками» в забезпечення успішності реалізації стратегії розвитку ЖКГ в цілому.

Проте, в умовах прискореного відновлення ЖКГ у повоєнні часи, стратегічні плани можуть розроблятися і на менш тривалі періоди, на 1-2 роки, що пов'язано з динамічними змінами у навколишньому середовищі – змінами соціально-економічного стану в країні, змінами очікувань та вимог споживачів, інтеграцією України до Євросоюзу тощо.

На рис. 3.2 наведено основні категорії, цілі та взаємозв'язки означених вище програмно-цільових документів.

Рис. 3.2. Основні категорії та взаємозв'язки програмно-цільових документів [40]

На основі реалізації проєктів та програм у сфері ЖКГ можна досягти успіху і в реалізації стратегії соціально-економічного розвитку країни в цілому. Це доводить і зарубіжний досвід застосування цих підходів для вирішення складних стратегічних завдань у різних сферах та галузях публічно-управлінської діяльності.

Традиційно стратегічне планування розвитку як територій, так і окремих галузей господарського комплексу, передбачає декілька етапів:

1. Концептуальний етап (розробляється концепція самого документу стратегії, здійснюється аналіз основних показників та SWOT-аналіз (сильних та слабких сторін, можливостей та загроз), на підставі яких визначаються проблеми та обґрунтовується стратегічне бачення, стратегічні пріоритети, стратегічні та операційні цілі розвитку.

2. Етап планування (розробляється стратегічний план, формуються програми та проєкти, будується календарні графіки їх виконання, визначаються відповідальні особи, терміни реалізації, необхідні ресурси – матеріальні, технічні, людські. фінансові тощо, проводяться громадські обговорення, здійснюється затвердження кінцевого документу сесією відповідної ради).

3. Етап реалізації стратегії (поступова реалізація проєктів та програм згідно із визначеними стратегічними пріоритетами та календарним графіком виконання, моніторинг та контроль ходу реалізації стратегії, прийняття управлінських рішень та внесення відповідних змін до стратегічного плану у разі необхідності).

Під кожен етап виконання стратегії доцільно розробляти відповідні програми та проєкту з реалізації стратегічних пріоритетів. Це безпосередньо стосується і сфери ЖКГ. Потрібно розробити програми з реформування житлово-комунального господарства та низку заходів, що будуть виконуватися в рамках цих програм, що в останні роки і відбувається на місцевому або регіональному рівні.

Можна зробити висновки, що незважаючи на так званий «жалюгідний» сьогоднішній стан ЖКГ практично на всіх територіях Дніпропетровської області, зокрема у обласному центрі, у передвоєнні часи все ж таки вдалося досягти певних результатів на окремих ділянках, що має стати добрим підґрунтям для реалізації стратегії розвитку і проведення глибоких і всеохоплюючих реформ у галузі ЖКГ у повоєнні часи.

Ще раз підкреслимо, що як показує досвід провідних європейських країн, ефективним інструментом для досягнення поставлених цілей у реформуванні системи житлово-комунального громад буде використання проєктного підходу. Сутність проєктного підходу полягає у розгляді проєкту як засобу впорядкованого переходу від вихідного стану системи до заздалегідь визначеного бажаного і можливого стану з витратами різноманітних ресурсів за умов заданих обмежень [41].

Саме на підставі застосування проєктного підходу буде забезпечуватися ефективність управління ходом реалізації стратегії, моніторинг та оцінювання ступеню досягнення стратегічних та операційних цілей, розроблення щорічних програм та проєктів з їх реалізації, фінансування комплексу заходів по проєктах, їх коригування у випадку виникнення певних змін, відхилень або виникнення ризикових факторів тощо [47].

Нажаль, сьогодні внаслідок збройної агресії РФ ми маємо дуже нестабільну економічну, соціально-культурну, політичну ситуацію у нашій державі. Фактор війни завжди вносить миттєві корективи в процес реалізації стратегії. Сьогодні існує багато скептиків, які скажуть, що зараз не час, що зараз треба думати про оборону, про утримання існуючого рівня, але ми цілком не згодні з цім. Саме зараз, у критичний період – час планувати рішучі зміни. Саме зараз – час почати проводити реально ефективну політику, проводити реформи. Як сказано одним із іноземних політиків у відповідь на питання українського журналіста: «Як почати реформи?», він відповів: «Потрібно просто почати!» І це ключове. Потрібно зрозуміти, що виклики нашій державі можуть надходити постійно як з боку воєнних дій, так і боку економічного навантаження на державу.

Саме зараз, у ці нелегкі часи, коли багато сімей намагаються максимально заощаджувати, ми повинні почати реформи і допомогти людям: знаннями, заощадливою політикою не тільки у власних домівках а і у цілому місті. Потрібно використовувати новітні технології, які дозволять знизити

навантаження на людей, зменшать самі комунальні тарифи. І це не є утопією, тарифи зменшити можливо, і навіть якщо не зменшити, а залишити на існуючому рівні, то можливо і необхідно значно підвищити якість і кількість наданих житлово-комунальних послуг населенню.

3.2. Досвід впровадження цільових програм з розвитку житлово-комунальної сфери на місцевому та регіональному рівнях

Як зазначалося вище, одним із ефективних інструментів реалізації програмно-цільового підходу до управління розвитком житлово-комунального господарства є розробка різноманітних цільових (бюджетних) програм розвитку ЖКГ. Тим більше, що ми вже маємо досвід реалізації таких програм у довоєнні часи, як на рівні держави, так і на регіональному та місцевому рівнях. Наприклад, на Дніпропетровщині була реалізована регіональна Програма «Питна вода Дніпропетровщини» на період до 2020 року [42].

Розглянемо це приклад більш детально. Регіональна програма «Питна вода Дніпропетровщини» була затверджена ще у 2006 році рішенням Дніпропетровської обласної ради від 16.09.2005 № 657-28/IV (із змінами). Програма була розроблена на виконання Закону України «Про Загальнодержавну цільову програму «Питна вода України» на 2011 – 2020 роки» і розрахована на 15 років. Рішенням обласної ради від 02.12.2016 № 135-7/VII було затверджено паспорт цієї програми [21] (додаток Б).

Метою Програми була реалізація державної політики щодо розвитку та реконструкції систем централізованого водопостачання та водовідведення і забезпечення населення області питною водою в необхідному обсязі та відповідної якості.

Реалізація програми була запланована у 3 етапи:

І етап – 2006 – 2010;

ІІ етап – 2011 – 2015 роки;

ІІІ етап – 2016 – 2020 роки.

Загальний обсяг фінансування програми в цілому (I – III етапи) – 6 735,19 млн грн.

Замовником Програми виступав департамент житлово-комунального господарства та будівництва облдержадміністрації.

Для виконання заходів Програми було заплановано комплексне фінансування у розмірі 6 735,19 млн грн, у тому числі з бюджетів:

– державний – 1 026,46 млн грн;

– обласний – 2 615,20 млн грн;

– місцевий – 1 045,94 млн грн;

– інші джерела – 2 047,59 млн грн.

Пріоритетними завданнями (стратегічними цілями) програми було обрано наступні:

1. Охорона джерел питного водопостачання.

2. Розвиток та реконструкція систем водопостачання.

3. Підготовка кадрів, моніторинг та контроль якості у сфері питного водопостачання та водовідведення, інформування громадськості.

4. Технічне переоснащення підприємств водопровідно-каналізаційного господарства спільної власності територіальних громад області.

Стисло охарактеризуємо зміст ключових заходів програми з виконання завдань у сфері питного водопостачання, водовідведення та очищення стічних вод згідно з обраними стратегічними пріоритетами.

1. Охорона джерел питного водопостачання:

– упорядкування зон санітарної охорони джерел питного водопостачання;

– будівництво та реконструкція каналізаційних очисних споруд у населених пунктах, що забезпечені системами централізованого водовідведення, із застосуванням новітніх технологій та обладнання;

– реконструкція та заміна аварійних каналізаційних мереж (колекторів) та споруд на них.

2. Розвиток та реконструкція систем водопостачання:

– упровадження станцій (установок) доочищення питної води на системах централізованого водопостачання, насамперед для водозабезпечення дошкільних, шкільних та лікувальних закладів, у тому числі в сільських населених пунктах, та облаштування пунктів розливу питної води;

– будівництво та реконструкція станцій водопідготовки, насамперед у населених пунктах, де вода подається з відхиленнями від установлених вимог;

– розроблення схем оптимізації роботи систем централізованого водопостачання;

– реконструкція (заміна) аварійних водопровідних мереж і споруд на них, а також їх будівництво у населених пунктах, що забезпечені системами централізованого водопостачання;

– відповідно до схем оптимізації роботи цих систем;

– будівництво магістральних водоводів;

– реконструкція магістральних водоводів;

– будівництво та реконструкція розвідних систем водопостачання.

3. Підготовка кадрів, моніторинг та контроль якості у сфері питного водопостачання та водовідведення, інформування громадськості:

– підготовка, перепідготовка й підвищення кваліфікації фахівців водопровідно-каналізаційного господарства;

– здійснення моніторингу у сфері питного водопостачання та водовідведення;

– оснащення лабораторій контролю якості води та очищення стічних вод сучасним контрольно-аналітичним обладнанням.

4. Технічне переоснащення підприємств водопровідно-каналізаційного господарства спільної власності територіальних громад області:

– реконструкція та модернізація об'єктів водопровідно-каналізаційного господарства.

Стратегічні напрями (пріоритетні завдання), зміст відповідних заходів програми з виконання завдань, відповідальні особи, джерела фінансування та очікувані результати реалізації програми детально охарактеризовано у додатку В.

У табл. 3.1 наведено джерела фінансування регіональної програми розвитку житлово-комунальної сфери.

Таблиця 3.1

Джерела фінансування регіональної програми розвитку житлово-комунальної сфери

Джерела фінансування	Усього за програмою	Усього I – II етапи	За роками виконання, млн грн				
			2016	2017	2018	2019	2020
Державний бюджет	1 026,46	109,46	155,00	187,00	190,00	190,00	195,00
Обласний бюджет	2 615,20	81,20	103,00	550,00	607,00	637,00	637,00
Місцевий бюджет	1 045,94	268,57	86,81	149,81	165,11	175,32	200,32
Інші джерела	2 047,59	127,14	230,65	332,24	392,44	457,56	507,56
Усього	6 735,19	586,37	575,46	1 219,05	1 354,55	1 459,88	1 539,88

Очікувані кінцеві результати виконання регіональної програми наведено у табл. 3.2.

Фактично за 2006 – 2020 роки було освоєно 1 649,49 млн грн, з них (за рівнями бюджету):

- 221,57 млн грн з державного бюджету;
- 389,49 млн грн з обласного бюджету;
- 587,23 млн грн з місцевого бюджету;
- 451,21 млн грн з інших джерел.

Загалом обсяг фінансування Програми склав 24%.

Координацію робіт щодо виконання програми здійснював департамент житлово-комунального господарства та будівництва облдержадміністрації. Контроль за виконанням програми було покладено на постійну комісію обласної ради з питань комунальної власності, житлово-комунального господарства.

Таблиця 3.2

Очікувані кінцеві результати виконання регіональної програми

Найменування показників виконання програми	Одиниця вимірру	Значення показників						
		Усього за програмою	Усього I – II етапи	у тому числі за роками				
				2016	2017	2018	2019	2020
Кількість упроваджених станцій (установок) доочищення питної води на системах централізованого питного водопостачання та пунктів розливу питної води	од.	1419	855	44	130	130	130	130
Частка впроваджених станцій (установок) доочищення питної води на системах централізованого питного водопостачання та пунктів розливу питної води	%	100	60,1	3,1	9,2	9,2	9,2	9,2
Протяжність реконструйованих водопровідних мереж	км	1000	400	100	120	120	120	140
Частка аварійних водопровідних мереж, які будуть реконструйовані, замінені	%	15	6	1,5	1,8	1,8	1,8	2
Частка населення, яке має доступ до централізованих систем водопостачання, що буде цілодобово забезпечена послугами з централізованого водопостачання	%	100	94	96	97	98	99	100

Щоквартально до 15 числа кожного місяця, наступного за звітним періодом, департамент житлово-комунального господарства та будівництва Дніпропетровської ОДА звітував про виконання заходів програми облдержадміністрації та обласній раді.

Отже, у рамках реалізації регіональної програми «Питна вода Дніпропетровщини» було реконструйовано та збудовано 890 км водопровідних мереж, упроваджено 1112 станцій (установок) доочищення питної води, упорядковано зони санітарної охорони джерел питного водопостачання на 75 водозаборах, розроблено 10 схем оптимізації роботи систем централізованого водопостачання, підвищено кваліфікацію 599

фахівців водопровідно-каналізаційного господарства, оснащені 49 лабораторій контролю якості води та очистки стічних вод сучасним контрольно-аналітичним обладнанням.

Таким чином, реалізація Програми дозволила на 40 % зменшити категорію населення, яке користувалося привізною водою, поліпшити умови життєдіяльності для понад 650 тисяч мешканців області, зменшити частку аварійних водопровідно-каналізаційних мереж та споруд.

Разом з цим необхідно відмітити, результат запланованої Програми Програмою був отриманий не у повному обсязі, в основному через недостатній рівень фінансування з бюджетів всіх рівнів (24%). Проте найбільш цінним результатом можна вважати отриманий досвід з реалізації програм розвитку житлово-комунального господарства.

Іншим прикладом впровадження у м. Дніпрі цільової програми з розвитку житлово-комунальної сфери міста є «Програма реформування та розвитку комунального господарства міста Дніпра на 2020-2024 роки», затверджена рішенням міської ради від 30.03.2016 р. №17/5. Основні заходи цієї програми були намічені на 2020-2024 роки, але реалізації її заважила повномасштабна збройна агресія з боку РФ. Тому 29.06.2022 року рішенням сесії міської ради № 5/23 була затверджена нова редакція цієї програми, яка врахувала зміни в країні, що відбулися останнім часом (додаток Г). Проте оцінювати успішність виконання цієї програми ще зарано.

3.3. Пропозиції щодо використання організаційних механізмів реалізації стратегії відновлення та розвитку житлово-комунального господарства м. Дніпра

Для обґрунтування організаційного механізму реалізації стратегії розвитку житлово-комунального господарства області розглянемо, як відбувається упровадження в життя запланованих дій з реалізації стратегії

розвитку житлово-комунального господарства на регіональному рівні. Для цього цей процес спрощено відобразимо у блок-схемі (рис 3.3).

На рис. 3.3, стратегії розвитку окремих сфер ЖКГ відображені окремо, оскільки на сьогодні в державі майже всі компанії енергетичного комплексу знаходяться у приватних руках. Така ж ситуація спостерігається і у м. Дніпрі. Так, компанія, що продає світло населенню міста – приватна, компанія, що постачає газ до кінцевих споживачів – також приватна. Виходячи з цього факту, маємо розробляти загальну стратегію розвитку житлово-комунальної сфери міста, із залученням приватних стейкхолдерів. У свою чергу, для кожної з комунальних установ буде розроблятися своя стратегія, яка має відповідати загальній.

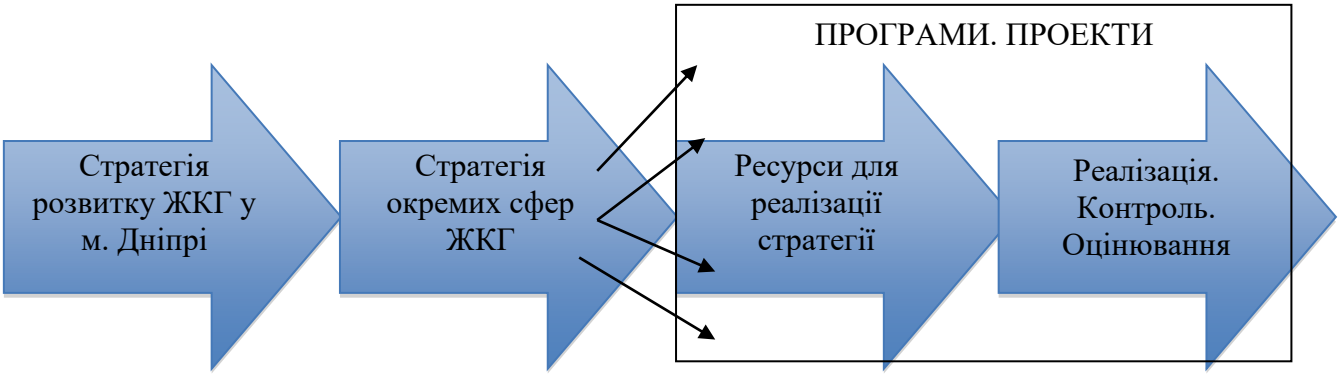

Рис 3.3. Схема реалізації стратегії розвитку ЖКГ м. Дніпра

Одна із цілей, яка має бути досягнута в результаті реалізації стратегії – це створення дійсно конкурентного ринку надання послуг у сфері житлово-комунального господарства у м. Дніпрі, однак починати потрібно з тієї відправної точки, яку ми маємо станом на сьогодні.

Для впровадження реформ у сфері житлово-комунального господарства потрібні сучасні механізми взаємодії, нові бачення, використання світового досвіду.

Багато країн Євросоюзу, серед яких – Польща, Литва, Чехія та інші, пропагують принцип державно-приватного партнерства. При формуванні стратегії розвитку житлово-комунального господарства цей принцип також буде ключовий.

Що стосується організаційної складової забезпечення успішності реалізації стратегій розвитку житлово-комунальної сфери у м. Дніпрії, то для цього доцільно (і навіть необхідно) здійснити ряд наступних кроків:

1. Прийняття рішення Дніпропетровської міської ради щодо обов'язкового створення ОСББ у всіх багатоквартирних будинках міста протягом наступних двох років.

Дніпровська міська рада, виконавчі органи та інші організації та об'єднання мають стати головним помічником у створенні нових ОСББ. Вони мають надавати юридичну підтримку, практичні поради, всіляко сприяти у реалізації цієї мети.

2. Забезпечити виконання Дніпропетровською міською радою рішення «Про вимоги та принципи державно-приватного партнерства у сфері надання житлово-комунальних послуг населенню та організаціям», разом із «усуненням» так званої корупційної складової під час надання послуг населенню.

Прозоре та ефективне виконання такого рішення дозволить приватним керуючим компаніям бути не тільки прямим виконавцем послуг населенню у сфері житлово-комунального господарства, як це декларується сьогодні, а й бути ефективним гравцем на ринку відповідних послуг, остаточно відійти від монополії та підвищити якість цих послуг відповідно до кращих вітчизняних та зарубіжних стандартів.

3. Забезпечення оприлюднення та розповсюдження інформації для населення міста про дії влади у сфері розвитку ЖКГ, реалізовані проєкти та програми, а також про ті, що тільки будуть реалізовуватися, про витрачені кошти на їх реалізацію тощо за допомогою функціонування єдиного інформаційного порталу ЖКГ міста. Портал має в собі поєднувати різноманіття функцій:

– всю інформацію по наданих послугах у сфері житлово-комунального господарства міста, всіх підприємств і організацій незалежно від форм власності;

– доступ до окремих загальних розділів порталу повинні мати різні організації та установи, оскільки портал має мути мультифункціональним інструментом роботи як для владних структур, так и для окремих організацій. Уся ця інформація має бути в реальному часі;

– доступ до розділів порталу має бути у всіх пересічних громадян;

– портал має бути своєрідним майданчиком між населенням та владою, інвесторами, підприємствами, що надають послуги; контент порталу має містити всю необхідну інформацію як для мешканців міста, так і для управлінців керуючої компанії, інвесторів тощо.

4. Прийняття рішення сесії Дніпропетровської міської ради про виділення коштів на встановлення 100 % лічильників спожитої теплової енергії у всіх багатоповерхових будинках, в яких вони досі не стоять.

Це питання, як і багато інших, потрібно винести на публічне обговорення, оскільки витрати за цією статтею будуть значні, а у післявоєнний час бюджет буде мати величезні дірки. Тому необхідним є запропонувати населенню механізм співпраці і співучасті у встановленні лічильників тепла. Наприклад, половину від вартості лічильників сплачують мешканці багатоповерхового будинку, а половину – міський бюджет. Розмови про безкоштовне встановлення лічильників йшли багато років до війни, але насправді, очікування більшості мешканців так і залишилися не реалізованими.

Слід зауважити, що участь підприємства, що надає послуги з теплопостачання, також має включатися в цей процес, а саме, за кошти даного підприємства має бути підготовлена технічна документація та проведена установка самого лічильника. Якщо на громадських слуханнях вдасться дійти згоди, то необхідно також обладнати лічильники тепла спеціальним пристроєм, який би передавав показання лічильника у автоматичному форматі. Такий пристрій коштує не дуже багато, тому необхідно людям донести необхідність встановлення додаткового обладнання. Взагалі, влада та підприємство, що постачає теплову енергію,

мають провести широку пропаганду серед населення з приводу необхідності встановлення лічильників тепла, оскільки це заощадить кошти самих громадян у майбутньому.

5. Необхідність встановлення лічильників води у всіх мешканців регіону та на всіх підприємствах і організаціях незалежно від форм власності.

У цьому контексті необхідно провести інвентаризацію існуючих лічильників води та занести в базу даних термін планової повірки. Протягом 2 років після звершення бойових дій у всіх абонентів «Дніпроводоканалу» мають бути встановлені лічильники.

Потрібно допомогти незахищеним верствам населення у придбанні приладів обліку води за рахунок місцевих бюджетів.

Передбачити можливість функціоналу інформаційного порталу ЖКГ виводити в електронному режимі нагадування абонентам про необхідність проведення планової повірки лічильника води із стислою інструкцію про те, як це робити.

6. Так само слід забезпечити 100 % обов’язкове встановлення приладів обліку газу у всіх квартирах та приватних будинках, де є споживачі даної послуги.

Згідно з затвердженим Кабінетом Міністрів України розпорядженням «Деякі питання забезпечення комерційного (приладового) обліку природного газу», яке було розроблено ще у 2012 р. Національною комісією, що здійснює державне регулювання в галузі енергетики (НКРЕ) до 01 січня 2018 року [8] усі абоненти підприємств, що надають послуги газопостачання, мали бути забезпеченні приладами обліку. У разі бажання абонента встановлення іншого приладу обліку, він мав можливість його встановити власним коштом. Але на жаль, 100 % встановлення не відбулося і досі.

З метою зменшення оплати за електроенергію для населення потрібно довести до всіх вигідність переходу на багатотарифні лічильники світла, оскільки завдяки їм можна щомісячно заощаджувати кошти. На прикладі Німеччини, Польщі, Чехії та ряду інших країн необхідно і далі показувати

переваги таких приладів. Це є стратегічно важливим також з точки зору наближення якості житлово-комунальних послуг до стандартів Євросоюзу.

Для підприємств бажано щоб була встановлена система АСКОЕ (автоматизована система комерційного обліку електроенергії). Різниця між вартістю звичайного приладу обліку та багатотарифного приладу обліку можна окупити достатньо швидко. У одних це буде 3 місяці, у інших – рік, а можливо і більше, але прилад придбаний і буде працювати багато років, а значить багато років заощаджувати. Потрібно постійно проводити соціальні комунікації з приводу ефективності використання багатотарифних приладів обліку електроенергії. Ключовим завжди є факт економії.

Також дуже важливим є створення прозорої системи роботи усіх керуючих компаній. Населення має здійснювати постійній контроль якості та кількості наданих послуг. А для цього воно має володіти відкритою інформацію стосовно виконаних робіт. У такому випадку керуюча компанія не буде зацікавлена в наведенні неправдивих даних, оскільки може, по-перше: втратити ОСББ, яке замовляє послуги, по-друге – отримати кримінальне провадження по даному факту. У результаті отримуємо дві зацікавлені сторони взаємовідносин та прозору ринкову конкуренцію на ринку житлово-комунальних послуг.

Для популяризації установ і організацій, які надають житлово-комунальні послуги, потрібно також здійснювати відповідні заходи. Такі організації мають стати лояльними партнерами для населення. Потрібно донести до широких мас, що компанія-постачальник послуг не тільки збирає кошти з людей, а яка турбується, допомагає населенню. Як було вже сказано, прикладом може служити завчасне попередження абонента про необхідність проведення планової повірки приладу обліку будь то газу, світла, води чи тепла. Підприємства, що надають послуги в секторі ЖКГ, мають перейняти позитивний досвід комерційних структур у цій сфері.

Необхідно проводити роботи з донесення як населенню, так і підприємствам про необхідність заощадливого споживання енергоресурсів.

Доказувати, що іноді краще витратити певну кількість грошей на енергоефективні заходи, але за невеликий проміжок часу ці гроші окупляться, а потім будуть приносити економію компаніям. Почати енергоаудит необхідно, перш за все, з бюджетних установ і організацій, сформувати план заходів зі зменшення споживання енергоресурсів встановивши чіткі строки для їх реалізації.

Як приклад підвищення якості надання житлово-комунальних послуг слід згадати встановлення у під'їздах багатоповерхових будинків датчиків руху, які вмикають освітлення під'їздів лише на 10 секунд, коли там би хтось дійсно йшов. Вмикання режиму мінімального освітлення міста в так звані часи сну – з 23:00 до 06:00. Встановлення камер спостереження в місцях масового скупчення людей і поєднання їх у єдину міську мережу он-лайн спостереження за ситуацією в місті тощо.

Запровадження системи моніторингу та контролю за якістю надання послуг у сфері ЖКГ є також одним із пріоритетних завдань розвитку цієї складної сфери. Це можливо робити за допомогою проведення опитування на єдиному інформаційному порталі, проведення анкетування населення з приводу наданих житлово-комунальних послуг, обробці скарг населення, які надходять на окремий розділ на єдиному інформаційному порталі житлово-комунальних послуг.

Разом із тим, слід зазначити, що якщо мова йде про реалізацію стратегії розвитку житлово-комунального господарства країни в цілому, то такий моніторинг має проводитися в межах повноважень Кабінету Міністрів України, Міністерства розвитку територій та громад, інших органів виконавчої влади за участю громадських організацій та об'єднань підприємців, міжнародних організацій [40].

Моніторинг стану виконання стратегії має проводитися на постійній основі, шляхом узагальнення інформації про хід виконання відповідного плану заходів з реалізації стратегії і аналізу ступеня досягнення визначених цільових індикаторів у звітному періоді.

У рамках проведення моніторингу передбачається підготовка та оприлюднення щорічного звіту про стан виконання плану заходів з реалізації стратегії.

Результати моніторингу враховуватимуться під час імплементації заходів по реалізації визначених стратегією розвитку житлово-комунального господарства стратегічних цілей.

Забезпечення ефективного виконання плану заходів з реалізації стратегії здійснюватиметься з використанням відповідних інструментів моніторингу ключових показників ефективності та посилення інституціональної спроможності Міністерства розвитку територій та громад.

Отже, успішна реалізація регіональної стратегії розвитку житлово-комунальної сфери дозволить якісно по-новому сприймати цей сектор економіки, що у підсумку дозволить трансформувати його із збиткового та проблемного на прибутковий і сучасний, що позитивно вплине на суспільну думку та ставлення до влади і нових перетворень. Розвиток державно-партнерських відносин, стала прозора політика ціноутворення та відкритий для участі ринок послуг – всі ці заходи дозволять створити у цьому сегменті здорову конкуренцію, що дасть значний поштовх у розвитку місцевих підприємств. Використання сучасних енергоефективних технологій дозволить зменшити навантаження як на кармани пересічних громадян, так і на місцевий бюджет, зменшить залежність від цінових та політичних коливань на ринку енергоресурсів.

Ураховуючи те, що як нами було обґрунтовано у роботі, у якості інструментів реалізації стратегії післявоєнного відновлення та реформування житлово-комунального господарства м. Дніпра доцільно застосовувати програмно-цільові підходи до управління, зокрема, розробляти міські цільові програми та портфелі відповідних проєктів з реалізації стратегічних пріоритетів, можна стверджувати, що визначені таким чином стратегічні пріоритети (напрями) підвищення ефективності надання житлово-комунальних послуг, розроблені цільові (бюджетні) програми та відповідні

проєкти будуть сприяти успішності реалізації стратегії розвитку житлово-комунальної сфері як у м. Дніпрі, та і у Дніпропетровському регіоні, а також і у країні в цілому.

ВИСНОВКИ

У магістерській роботі обґрунтовано підходи та механізми реалізації регіональних та місцевих стратегій відновлення після завершення бойових дій та сталого розвитку житлово-комунального господарства. Доцільність їх запровадження досліджувалася на прикладі міста Дніпра.

Доведено, що сфера житлово-комунального господарства є великою частиною національної економіки та має значний вплив на її розвиток. У багатьох країнах світу показники діяльності у житлово-комунальній сфері визначають рівень соціально-економічного розвитку держави і суспільства. Разом із тим, існуючий рівень послуг у житлово-комунальному господарстві України, сучасний стан підприємств і організацій цього сектору економіки і до повномасштабної агресії РФ характеризувалися як незадовільні, а внаслідок проведення бойових дій їх стан різко погіршується. Високий рівень корупції, недостатня конкуренція на ринку надання послуг у сфері житлово-комунального господарства, бюрократія, низький рівень технічного стану основних фондів – всі ці вади притаманні сфері житлово-комунального господарства України протягом усіх років її незалежності.

Обґрунтовано, що реформування системи житлово-комунального господарства передбачає наявність ефективної державної політики та виваженої стратегії розвитку, яка являє собою складну та ефективну систему управління, що реалізується на основі комплексного підходу та чітко визначених пріоритетів.

Визначено особливості повоєнного етапу відновлення та реформування сфери ЖКГ, які полягають у тому, що одночасно мають відбуватися декілька ключових процесів: інституційних, тобто таких, що пов'язані з демонополізацією управління житлом та комунальної інфраструктурою, зміною організаційно-правових форм організації ЖКГ, перерозподілом ринків послуг; організаційних, які пов'язані з перерозподілом повноважень

щодо ЖКГ між рівнями влади, відходом органів місцевого самоврядування від керівництва господарською діяльністю підприємств, переходом на нові форми договірних відносин (оренда, концесії тощо).

Акцентовано, що у переважної більшості громад різних регіонів України вже існують різноманітні програми, стратегії та інші програмно-цільові документи у сфері реформування та розвитку ЖКГ. Разом із тим, досвід розвитку цієї сфери за роки незалежності України свідчить, що у переважній більшості ці програми реалізуються повною мірою, і доволі часто залишаються лише «декларованими на папері», що пов'язано з різними обставинами, зокрема, черговими виборами, зміною команди управлінців, відсутністю комплексності підходів до вирішення проблем тощо.

Визначено низку проблем, що заважають розвиткові системи ЖКГ та виведенню її на рівень європейських стандартів задля інтеграції Україні до Євросоюзу. Зокрема це такі проблеми, як: незадовільний технічний стан житлового фонду країни; недостатня клієнтоорієнтованість сфери надання житлово-комунальних послуг; низький рівень цифровізації системи надання житлово-комунальних послуг; незадовільний фінансово-економічний стан підприємств теплопостачання, питного водопостачання та централізованого водовідведення; велика заборгованість за отримання житлово-комунальних послуг як споживачів, так і самих підприємств, що їх надають; недосконала система тарифоутворення; низький рівень інвестування у сферу ЖКГ, непривабливість її для потенційних інвесторів; криза систем централізованого теплопостачання, яка є загрозою енергетичній і екологічній безпеці країни; обмеженість доступу населення до якісної питної води і екологічно безпечної послуги з централізованого водовідведення тощо. Зазначені проблеми багатократно загострюються внаслідок повномасштабної агресії РФ та у своїй сукупності створюють загрозу насамперед життю людей і потребують комплексного якнайшвидшого вирішення.

У роботі проаналізовано державні цільові документи, зокрема проєкт Стратегії розвитку житлово-комунального господарства на 2022-2027 роки. Показано, що у останній редакції довоєнного проєкту Стратегії розвитку сфери житлово-комунального господарства на 2022-2027 рр. чітко обґрунтовано її актуальність та проблеми, що існують у галузі. Так, на основі аналізу поточного стану справ у сфері житлово-комунального господарства визначено не тільки проблеми, а й тенденції щодо їх розв'язання. Проаналізовано нормативно-правові акти, що діють у сфері житлово-комунальних послуг. Визначено стратегічні цілі та показники їх досягнення. Окреслено перелік завдань, які потрібно виконати задля досягнення стратегічних цілей розвитку галузі. Успішна реалізація Стратегії дозволить не тільки відновити зруйновані місцеві житлово-комунальні комплекси, але й вийти на більш високий рівень якості надання житлово-комунальних послуг, що є невід'ємною вимогою членства України у Євросоюзі.

Обґрунтовано, що реалізація стратегій розвитку житлово-комунальної сфери на всіх рівнях – місцевому, регіональному, державному – завжди вимагає запровадження програмно-цільових підходів до управління, до яких віднесено програмний, проєктний, маркетинговий, кластерний та інші.

Практика застосування програмно-цільового підходу на рівні місцевого самоврядування порівняно нова для України, вона почала активно використовується тільки з розвитком реформи децентралізації – однієї із самих успішних реформ, що проводилися після революції гідності. Вона стала запозиченням із західної системи управління, а спроби її системного впровадження пов'язані із євроінтеграційним вектором державної політики і розгортанням реформи децентралізації. В Європі програмно-цільовий підхід був запроваджений значно раніше і зараз став ефективним інструментом управління регіональним розвитком у Польщі, Румунії, Норвегії, Австрії, країнах Прибалтики, Швейцарії. На рівні державного управління він

використовується у таких розвинених країнах, як США, Великобританія, Канада, Німеччина, Франція, Швеція, Австрія, Південна Корея, Японія, Австралія.

Доведено, що програмно-цільові підходи для реалізації стратегії розвитку житлово-комунального господарства доцільно застосовувати як на загальнодержавному рівні, так і на рівні регіону, а також на місцевому рівні зокрема, у м. Дніпрі. Стратегія розвитку житлово-комунальної сфери має бути документом середньострокового планування (розробляється на 5-7 років), а в умовах відновлення ЖКГ після завершення бойових дій – може розроблятися і на короткострокову перспективу (1-2 роки). Стратегія має визначати пріоритетні напрямки розвитку сфери ЖКГ міста відповідно до потреб та проблем громади, цілі, заходи та очікувані результати. Саме така стратегія слугує базою для подальшої розробки документів оперативного планування: необхідних цільових програм та проєктів. Вони конкретизують завдання та заходи у рамках поставлених у стратегії цілей і є своєрідними «кроками» в забезпечення успішності реалізації стратегії розвитку ЖКГ в цілому.

У роботі показано, що одним із ефективних інструментів реалізації програмно-цільового підходу до управління розвитком житлово-комунального господарства є розробка цільових (бюджетних) програм розвитку ЖКГ. Як приклад застосування такого інструменту розглянуто досвід реалізації регіональної Програми «Питна вода Дніпропетровщини» на період до 2020 року. Реалізація Програми дозволила на 40 % зменшити категорію населення, яке користувалося привізною водою, поліпшити умови життєдіяльності для понад 650 тисяч мешканців області, зменшити частку аварійних водопровідно-каналізаційних мереж та споруд. Разом з цим, заходи, заплановані Програмою, на превеликий жаль не були виконані не в повному обсязі через недостатній рівень фінансування з бюджетів.

Іншим прикладом впровадження у м. Дніпрі цільової програми з розвитку житлово-комунальної сфери міста є «Програма реформування та розвитку комунального господарства міста Дніпра на 2020-2024 роки». Внаслідок повномасштабної збройної агресії РФ прийшлось внести зміни в цю програму, тому 29.06.2022 року рішенням сесії міської ради була затверджена її нова редакція, проте оцінювати успішність виконання цієї програми ще зарано.

Обґрунтовано організаційні механізми реалізації стратегії розвитку житлово-комунального господарства м. Дніпро, надано відповідні пропозиції та рекомендації щодо вдосконалення організаційної складової реалізації стратегій розвитку житлово-комунальної сфери міста.

Отже, успішна реалізація стратегії розвитку житлово-комунальної сфери в області дозволить якісно по-новому сприймати цей сектор економіки, перетворивши його із збиткового та проблемного на сучасний і прибутковий, що у підсумку матиме позитивний вплив формування громадської думки та ставлення до місцевих органів влади і нових перетворень. Розвиток державно-партнерських відносин, стала прозора політика ціноутворення та відкритий для участі ринок послуг – дозволить створити у цьому сегменті здорову конкуренцію та дасть значний поштовх для розвитку місцевих підприємств ЖКГ. Використання сучасних енергоефективних технологій дозволить швидко відновити цей сектор економіки у повоєнні часи, зменшити навантаження як на гаманці пересічних громадян, так і на місцевий бюджет, зменшить залежність від коливань на внутрішньому та зовнішньому ринках енергоресурсів.

Очікувані результати: підвищення ефективності та результативності існуючої системи управління житлово-комунальним господарством м. Дніпра; удосконалення житлової політики та підвищення соціальної відповідальності влади на місцевому рівні; упровадження сучасної світової управлінської моделі організації обслуговування житлового фонду.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Аналіз сучасного стану житлово-комунального господарства в Україні. – URL: http://www.minjkg.gov.ua/press/news/1444-krashhi-praktiki-reformuvannya-zhitlovo.html.

2. Безус В.О. Маркетинг територій як інноваційний інструмент управління розвитком житлово-комунального господарства та інфраструктури міста / В.О.Безус, І.А.Чикаренко // Innovation management in marketing: modern trends and strategic imperatives : scientific-practical conference, April, 12 – 13, 2018, Poznan, Poland. – Poznan : Mieszko School of Education and Administration National Aviation University, 2018. – С. 132 – 134.

3. Безус В.О. Розвиток житлово-комунального господарства та інфраструктури міста: теоретико-концептуальний аспект / В.О.Безус, І. А. Чикаренко // Державне управління та місцеве самоврядування. – Д. : ДРІДУ НАДУ, 2018. – № 2 (37). – С. 137 – 141.

4. Бюджетний кодекс України : закон України від 21.06.2001 р. № 2542-III 2542-14, остання редакція від 28.12.2014 р., чинний // Відом. Верховної Ради України. – 2001. – № 50 – 51. – С. 45.

5. Гладчук Т.П. Досвід реформування житлово-комунального господарства в країнах Європейського Союзу / Т.П.Гладчук // Правова ситема України й міжнародне право, порівняльне правознавство. – Дата звернення: 21.11.2021. – URL: http://kul.kiev.ua/images/chasop/2011_4/376.pdf

6. Господарський кодекс України : закон України від 15.12.2005 р. № 3205-IV // Офіц. вісн. України. – 2006. – № 10. – С. 597.

7. Державна служба статистики України. – URL: http://www.ukrstat.gov.ua/.

8. Деякі питання забезпечення комерційного (приладового) обліку природного газу : розпорядження Кабінету Міністрів України від 25 квітня 2012 р. № 259-р. – URL: https:// zakon.rada.gov.ua/go/259-2012-р.

9. Жилищное законодательство Украины. – Харків : Основи, – 1997. – 378 с.

10. Житловий кодекс Української РСР : закон України від 30.06.1983 р. № 5464-10, поточна редакція від 27.07.2010 на підставі 2394-17, чинний // Відом. Верховної Ради. – 1983. – додаток до № 28. – С. 573.

11. Комплексна програма реформування і розвитку житлово-комунального господарства та благоустрою населених пунктів Підгородненської міської територіальної громади на 2021-2025 роки. – URL: https://pidgorodne.otg.dp.gov.ua/ua/rishennya-gromadi/kompleksna-programa-reformuvannya-i-rozvitku-zhitlovo-komunalnogo-gospodarstva-ta-blagoustroyu-naselenih-punktiv-pidgorodnenskoyi-miskoyi-teritorialnoyi-gromadi-na-2021-2025-roki.

12. Конституція України : прийнята на п’ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. : нормативні документи з урахуванням останніх змін в редакції станом на 21 лютого 2014 р. – Київ : ФОП Савицко І. В., 2014. – 48 с.

13. Міністерство розвитку громад та територій України. – URL: https://www.minregion.gov.ua/about/.

14. Муніципальний менеджмент : навч. посіб. / Ю. П. Шаров, І. А. Чикаренко, О. Ю. Бобровська та ін. ; за наук. та заг. ред. Ю. П. Шарова. – К. : Вид-во АТІКА, 2009. – 404 с.

15. Національна доповідь про якість питної води та стан питного водопостачання в Україні у 2020 році: Проєкт // Міністерство розвитку громад та територій. – URL: https://www.minregion.gov.ua/wp-content/uploads/2021/11/proyekt-naczdopovidi-pro-stan-pytnoyi-vody-za-2020-rik.pdf.

16. Питання погашення у 2015 році заборгованості з різниці в тарифах на теплову енергію, опалення та постачання гарячої води, послуги з централізованого водопостачання, водовідведення, що вироблялися, транспортувалися та постачалися населенню: постанова Кабінету Міністрів

України від 04.06.2015 № 375. – URL: https://www.kmu.gov.ua/npas/248224045.

17. Податковий кодекс України від 2 груд. 2010 р. №2755-IV, остання редакція від 01.01.2015 р., чинний // Вісн. податкової служби України. – 2010. – № 46. – Ст. 1.

18. Про внесення змін до деяких законів України у сфері комунальних послуг : закон України від 16.07.2015 № 626-VIII. – Редакція від 10.06.2018, підстава – 2189-VIII. – URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/626-19#Text.

19. Про внесення змін до деяких законів України щодо забезпечення конкурентних умов виробництва електроенергії з альтернативних джерел енергії : закон України від 04.06.2015 № 514-VIII. – URL: https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=&cad=rja&uact=8&ved=2ahUKEwiI3NqP9pz0AhVQEncKHb6OAjYQFnoECAUQAQ&url=https%3A%2F%2Fzakon.rada.gov.ua%2Fgo%2F514-19&usg=AOvVaw1onpH5gGahRdkziwcrPECj.

20. Про внесення змін до Закону України «Про питну воду та питне водопостачання» : закон України від 18.05.2017 № 2047-VIII. – URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2047-19#Text

21. Про внесення змін до рішення обласної ради від 16.09.2005 № 657-28/IV «Про затвердження регіональної програми «Питна вода Дніпропетровщини» на 2006 – 2020 роки (зі змінами). – URL: https://oblrada.dp.gov.ua/.

22. Про житлово-комунальні послуги : закон України від 09.11.2017 № 2189-VIII. – Редакція від 01.05.2021, підстава – 1060-IX. – URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2189-19#Text.

23. Про Загальнодержавну програму реформування і розвитку житлово-комунального господарства на 2009-2014 роки: закон України від 11.06.2009 р. № 1869-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2009. – № 46. – С. 512.

24. Про затвердження Державної цільової соціально-економічної програми будівництва (придбання) доступного житла на 2010 – 2017 рр. : Постанова Кабінету Міністрів від 11.11.2009. – № 1249. – URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show

25. Про затвердження Порядку підготовки та оприлюднення Національної доповіді про якість питної води та стан питного водопостачання в Україні : постанова Кабінету Міністрів України від 29.04.2004 року № 576. – URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/576-2004-%D0%BF#Text.

26. Про затвердження Програми проведення житлово-комунальної реформи на 1999-2001 роки : постанова Кабінету Міністрів України від 29 січня 1999 р. № 113 // Відом. Верховної Ради. – 1999. – № 3.

27. Про затвердження Стратегії розвитку житлово-комунального господарства на 2022-2027 роки : проєкт розпорядження Кабінету Міністрів України – URL: https://www.minregion.gov.ua/wp-content/uploads/2021/08/proyekt-strategiya.docx

28. Про комплексну реконструкцію кварталів (мікрорайонів) застарілого житлового фонду : закон України від 22.12.2006 № 525-V. – Редакція від 16.10.2020, підстава – 124-IX. – URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/525-16#Text.

29. Про Національну комісію, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг: закон України від 22.09.2016 № 1540-VIII. – Редакція від 16.07.2021, підстава – 2704-VIII. – URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1540-19#Text.

30. Про об'єднання співвласників багатоквартирного будинку : закон України від 29.11.2001 р. № 2866-III // Відом. Верховної Ради України. – 2002. – № 10. – С. 78.

31. Про особливості здійснення права власності у багатоквартирному будинку : закон України від 14.05.2015 № 417-VIII. – Редакція від 10.06.2018, підстава – 2189-VIII. – URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/417-19#Text.

32. Про питну воду та питне водопостачання : Закон України від 10.01.2002 № 2918-III. – Редакція від 16.10.2020, підстава – 124-IX. – URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2918-14#Text.

33. Про правила користування приміщеннями житлових будинків та прилеглими територіями : постанова Кабінету Міністрів України від 12 жовтня 1992 р. № 572 // Відом. Верховної Ради. – 1992. – № 38.

34. Про Програму поетапного оснащення наявного житлового фонду засобами обліку та регулювання споживання води і теплової енергії : постанова Кабінету Міністрів України від 27 листопада 1995 р. № 947 // zakon.rada.gov.ua/laws/show/947-95-п.

35. Про Програму реформування і розвитку житлово-комунального господарства Петриківської селищної ради на 2021-2025 роки. – URL: https://petrykivska.otg.dp.gov.ua/ua/rishennya-gromadi/pro-programu-reformuvannya-i-rozvitku-zhitlovo-komunalnogo-gospodarstva-petrikivskoyi-selishchnoyi-radi-na-2021-2025-roki

36. Про теплопостачання : закон України від 02.06.2005 № 2633-IV. – Редакція від 13.11.2021, підстава – 1818-IX. – URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2633-15#Text

37. Програма реформування житлово-комунального господарства на 2004-2010 роки : закон України від 24.06.2004 р. № 1869-IV. – Режим доступу : http://www.djkg.gow.ua.

38. Програма реформування і розвитку житлово-комунального господарства на 2002 – 2005 роки и на період до 2010 року // Міське господарство України. – 2002. – № 1. – С. 20 – 28.

39. Програма створення об'єднань співвласників багатоквартирних будинків (ОСББ) в Україні ; за підтримки Міжнародного фонду «Відродження». – Режим доступу : http://www.vidrodjennya.org.ua/part/part_ocbb.php#q13.

40. Програмно-цільовий підхід у місцевому самоврядуванні – інструмент розвитку громад // Громадський простір. – 02.02.2021. – URL:

https://www.prostir.ua/?library=prohramno-tsilovyj-pidhid-u-mistsevomu-samovryaduvanni-instrument-rozvytku-hromad.

41. Проєктний менеджмент у публічному управлінні : підручник / кол. авт. ; за наук. ред. Ю. П. Шарова. – К. : НАДУ, 2017. – 344 с. (авт. внесок – розділ 16, С. 316 – 330.

42. Регіональна програма «Питна вода Дніпропетровщини» на період до 2020 року: рішення Дніпропетровської обласної ради від 16.09.2005 № 657-28/IV (із змінами). – URL: https://oblrada.dp.gov.ua/.

43. Реформа житлово-комунального господарства – одне з пріоритетних завдань Мінрегіону // Урядовий портал. – 2016. – URL: https://www.kmu.gov.ua/news/248361185.

44. Реформування житлово-комунального господарства. – URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%...0%B2%D0%B0.

45. Створення й організація діяльності об'єднань співвласників багатоквартирних будинків : навчальна програма та збірник навчально-методичних матеріалів / За ред. Ю. П. Шарова. – Д.: ДРІДУ НАДУ, 2006. – 196 с.

46. Стратегія розвитку житлово-комунального господарства України, 2016 р. // Асоціація міст України. – Дата звернення: 20.11.2021. – URL: https://www.auc.org.ua/novyna/strategiya-rozvytku-zhytlovo-komunalnogo-gospodarstva-ukrayiny-shcho-rozroblena-asociaciyeyu

47. Управління проєктами : навч. посіб. / Т. В. Маматова, В. М. Молоканова, І. А. Чикаренко, О. О. Чикаренко. – Д. : ГРАНІ, 2018. – 128 с.

48. Чикаренко І.А. Роль стратегічного та проєктного підходів у розв'язанні проблем очищення Дніпра / І.А.Чикаренко, О.О.Чикаренко // Екологічний стан водних ресурсів України та перспективи забезпечення населення питною водою : матеріали І міжнар. наук.-практ. конф., 06-07 липня 2018, м. Дніпро. – Д. : Дніпропетровська обласна рада ; ДРІДУ НАДУ, 2018. – С. 34 – 38.

ДОДАТКИ